

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

DEJAN VLADIĆ

Mentor: red. prof. dr. BOJKO BUČAR

**VLOGA IN POMEN ŠIRJENJA VOJAŠKIH OPORIŠČ ZDA PO SVETU
KOT POSLEDICA IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE NACIONALNE
VARNOSTI**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2006

Kazalo

Seznam kratic	III
Uvod	1
1 Vojaška oporišča	4
1.1 Razlaga osnovnih pojmov analize	4
1.1.1 Vojaško oporišče	4
1.1.2 Vojaška oporišča in kolektivna obramba	6
1.1.3 Ustanavljanje oporišč	8
1.1.4 Ustanavljanje oporišč in Ustanovna listina Organizacije združenih narodov	8
1.1.5 Vojaška oporišča regionalnih organizacij	10
1.1.6 Odnosi z državo gostiteljico	10
1.1.7 Pristojnost v civilnih in kazenskih zadevah	10
1.1.8 Privilegiji in imunitete	12
1.2 Pregled vojaških oporišč ZDA po svetu	13
1.2.1 Uvod	13
1.2.2 Pacifiško poveljstvo	21
1.2.3 Evropsko poveljstvo	24
1.2.4 Južno poveljstvo	27
1.2.5 Osrednje poveljstvo	30
1.2.6 Severno poveljstvo	33
2 Strategije nacionalne varnosti ZDA in vojaška oporišča	35
2.1 Uvod	35
2.2 Proces transformacije strukture vojaških oporišč	36
2.3 Statistika transformacije vojaških oporišč ZDA v tujini	39
2.4 Pregled strategij nacionalne varnosti (1986 – 2002)	43
Zaključek	51

Dodatek	54
1. Organizacijska struktura oblasti ZDA	55
2. Primer povzetka oporišč po velikosti in lokaciji za leto 2004	56
3. Shema razporeditve ameriških vojaških oporišč po svetu za leto 2002	57
4. Tabela 2 – Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA po regijah v obdobju od 1986 do 2005	58
5. Tabela 3 – Obrambni proračuni ZDA	59
6. Tabela 4 – Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v tujini in obrambni proračuni v obdobju od 1986 do 2005	60
Viri	61

Seznam kratic

ANZUS	Australia, New Zealand and United States Treaty	Obrambna zveza Avstralije, Nove Zelandije in Združenih držav Amerike
BDP		bruto domači produkt
CinC	Commander in Chief	vrhovni poveljnik
CSL	cooperative security locations	oporišče za varnostno sodelovanje
DEA	Drug Enforcement Agency	Urad za boj proti narkotikom
DIA	Drug Information Association	Društvo za obveščanje o drogah
DoD	Department of Defense	Ministrstvo za obrambo
FOS	forward operating sites	oporišče v pripravljenosti
IGPBS	Integrated global presence and basing strategy	Integrirana globalna navzočnost in strategija vojaških oporišč
JCS	Joint Chiefs of Staff	Skupni štab poveljnikov
NATO	North Atlantic Treaty Organisation	Organizacija severnoatlantskega zavezništva
NSA	National Security Agency	Urad za nacionalno varnost
OBC	Overseas basing commission	Komisija za vojaška oporišča v tujini
OBS	Overseas basing structure	struktura vojaških oporišč v tujini
QDR	Quadrennial defense review	štiriletni pregled obrambne zmogljivosti
SACEUR	Supreme Allied Commander for Europe	poveljnik združenih zavezniških sil v Evropi
SNV		Strategija nacionalne varnosti
SOFA	Status of Forces Agreement	Sporazum o statusu sil
TAFT	Technical assistance field team	skupina za tehnično pomoč
USCENTCOM	United States Central Command	osrednje poveljstvo ZDA
USEUCOM	United States European Command	evropsko poveljstvo ZDA
USMC	U.S. Marine Corps	ameriški marinci

USNORTHCOM	United States Northern Command	severno poveljstvo ZDA
USPACOM	United States Pacific Command	pacifiško poveljstvo ZDA
USSOUTHCOM	United States Southern Command	južno poveljstvo ZDA

Uvod

Preden je Slovenija postala članica Severnoatlantskega zavezništva (Nato), so v javnosti krožila ugibanja ali bodo Združene države Amerike (ZDA) v Sloveniji namestile del svojega vojaškega aparata. Po mojem mnenju je javnost šele takrat zares pričela razmišljati o vojaških oporiščih in njihovem vplivu na prebivalstvo in okolje države gostiteljice. Kavar (2003: 16) trdi, da vojaški razlogi za premestitev ameriških sil v Evropi obstajajo že od konca hladne vojne, po začetku globalnega boja proti terorizmu pa so se le še okrepili, vendar pa »/t/rajnejša namestitvev zavezniških sil na slovenskem ozemlju nima realnih strateških vojaških osnov.«

Njegova ocena je bila pravilna, saj do leta 2005 Slovenija res ni sprejela nobenega trajnejšega vojaškega oporišča. Od leta 1994, ko je Slovenija postala članica Partnerstva za mir, se je v Kopru zvrstilo 78 obiskov tujih vojaških plovil. Ameriška vojska, ki je prisotna v 45-ih državah sveta, pa zaenkrat še ni sklenila nobenega dogovora o stalni namestitvi svojih sil v Sloveniji. ZDA tako leta 2004 razpolagajo s skupno 4702 vojaškimi oporišči. Po izračunih njihovega Ministrstva za obrambo znaša samo vrednost inventarja po svetu približno 646 milijard USD (Base Structure Report 2004). Vojaška oporišča ZDA po svetu pa za analizo niso zanimiva zgolj s statističnega in finančnega vidika, ampak odpirajo predvsem zapletena pravna, strateška, moralna in seveda politična vprašanja.

Študija vojaških oporišč ZDA, svetovne velesile brez primere, je pomembna za razumevanje delovanja največjega obrambno-varnostnega sistema na svetu in za interpretacijo posledic, ki nastajajo pri udejanjanju njihove obrambno-varnostne politike. Ameriška vojaška oporišča po svetu, ki so plod implementacije strategij nacionalne varnosti, predsedniških doktrin, obrambnih strategij idr., so le del kolesja, ki poganja zunanjo in varnostno politiko ZDA, a vseeno pomembnejši del, ko gre za uveljavljanje njihove moči in izvajanje zunanje politike.

Takšne strategije so del nacionalno-varnostne politike vseh sodobnih držav, s katerimi le-te »/o/predelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti.« (Grizold, Ferfila 2000: 4). Znotraj nacionalno-varnostne politike se države osredotočijo predvsem na potencialne vire ogrožanja v družbi in v mednarodnem okolju ter na organiziranje državnih zmogljivosti za zavarovanje načina življenja, gospodarskega in socialnega razvoja. Na tej premisi prihaja do kolizij med različnimi nacionalno-varnostnimi politikami držav oziroma do t.i. varnostne dileme, ko zadovoljevanje varnostne potrebe ene države povzroči povečanje nevarnosti pri drugih

državah. Ker pa je dandanes vojaški proračun ZDA enakovreden kar 25-im ostalim največjim vojaškim proračunom drugih držav skupaj (U.S. Military troops n.d.), so se nekatere skupine odločile reševati to dilemo na nekonkurenčen način - s terorizmom. Znano je, da naj bi zloglasni Osama bin Laden pričel s sveto vojno proti ZDA ravno in tudi zaradi prisotnosti ameriških vojakov na svetih muslimanskih tleh v Saudski Arabiji. In ker se tako Bela hiša kot tudi Pentagon zavedata, da terorizma ne moreta poraziti s konvencionalnim bojem, nimata izoblikovane učinkovite strategije boja proti terorizmu. Edina strategija, ki se je izvajala že pred tragičnimi dogodki z dne 11. septembra 2001, je pospeševanje političnih reform v tujini. Te reforme pa so ujete v začaran krog sklepanja sporazumov o vojaškem sodelovanju. Kot trdi Priestova (2004: 14) je s tem ameriška administracija postala še bolj odvisna od vojske v urejanju zunanjepolitičnih zadev. Sprašuje se (ibid.: 391), ali je širjenje demokratičnih vrednot po svetu, mirno reševanje sporov, boj proti prepovedanim drogam in oživljanje političnega življenja v povojnem času dejansko naloga za ameriško vojsko.

To vprašanje Priestove, ki sicer ni retorično, vseeno pa je zaradi metodoloških ovir nanj težko odgovoriti pritrnilno, me je še dodatno vzpodbudilo k temu, da naredim študijo ameriških vojaških oporišč v tujini in preverim, v kolikšni meri na njih vplivajo nacionalno-varnostne strategije. Dejstvo je, da oporišča niso nastala v vakuumu, ampak so posledica implementacije raznih strategij. Vendar so bile v različnih časovnih obdobjih v njih izražene različne varnostne potrebe ZDA, ki so vpliv in proračunska sredstva tudi različno usmerjale in razporejale.

Zato se ta študija ne ukvarja z vrednostnimi sodbami o tem, kaj je dobrega in slabega v delu ameriške vojske po svetu, ampak z empiričnimi metodami predvsem analizira stanje. Tako so najprej opredeljeni pojmi, s katerimi se operacionalizira, sledi kvantitativna analiza vojaških oporišč ZDA, z umestitvijo v prizmo strategij nacionalne varnosti pa sta na koncu ta dva dela smiselno povezana v potrditvi ali zavrnitvi sledeče teze:

Vojaška oporišča ZDA niso razporejena po svetu za stalno, ampak se njihova lokacija spreminja s Strategijami nacionalne varnosti oziroma z varnostnimi potrebami ZDA.

Predstavljena teza je formirana na osnovi prebrane literature ter v nalogi služi kot predmet preučevanja. Za analizo so uporabljeni tako primarni kot tudi sekundarni viri, ki so stvar kvalitativnega in kvantitativnega preverjanja. S slednjim, torej z uradnimi statističnimi podatki administracije ZDA, se kvalitativno analizo podkrepi in preveri navedene podatke v njej.

Študija tako odpira možnost za napoved trenda širjenja oporišč in nadaljnji razvoj njihove pravne ureditve. Prav tako pa analizira delovanje in vpliv vojaških struktur ZDA v izvajanju zunanje politike.

Poglavje 1

Vojaška oporišča

1.1 Razlaga osnovnih pojmov analize

1.1.1 Vojaško oporišče

Preden se osredotočimo na določene primere vojaških oporišč ZDA v tujini, jih je potrebno najprej obdelati na abstraktni oziroma teoretični ravni.

Vojaško oporišče v širšem pomenu besede predstavlja mesto ali nek omejen prostor, ki je namenjen oskrbovanju in podpori kopenskih, mornariških ali letalskih oboroženih sil. Izhajajoč iz povedanega govorimo o vojaških bazah v pristaniščih, mestih in na letališčih, od koder vojaške sile delujejo in dobivajo zaloge. Pravni status uporabnika oporišča (države pošiljateljice) v razmerju do države gostiteljice, ki vrši popolno ozemeljsko suverenost, izhaja iz mednarodne pogodbe ali vojaške okupacije (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 260). Slovar slovenskega knjižnega jezika (1998) razlaga oporišče kot »kraj, kjer se zbirajo in oskrbujejo vojaške sile za operacije«. Angleški izraz za vojaško oporišče je »military installation« ali »military base«, kar lahko predstavlja bazo, kamp, postojanko, center, pristanišče, ladjo ali karkoli drugega, kar je podrejeno obrambnemu ministrstvu (U.S. Military facilities 2005). Pod tem izrazom razumemo tudi vse objekte, ki so najeti s strani obrambnega ministrstva. Prebilič (2002: 445) definira vojaško oporišče oziroma bazo kot »/o/bmočje na kopnem in morju, katere namen je omogočiti koncentracijo in izvajanje vojaških in bojnih dejavnosti v vseh zvrsteh oboroženih sil.« Dalje Prebilič (ibid.) v ožjem smislu razlaga izraz »/k/ot skupni naziv za kakršnokoli podporo delovanja drugih večjih vojaških kontingentov. Vojaško bazo poleg območja, ki ga pokriva, predstavlja tudi osebje, ki je lahko civilno in vojaško.« Iz števila pripadnikov civilnega dela oporišča, pa kot piše Prebilič (ibid.), lahko sklepamo o namembnosti oporišča – oporišča z večjim številom civilnega osebja so v glavnem namenjena opazovanju in informacijskemu delu. Prebilič (ibid.) tudi opozarja, da »analiza definiranja termina vojaška baza nedvoumno izpostavi teritorialno komponento, zato je enačenje vojaške baze z začasnim privezom vojaške ladje kot vojaške baze /../ nesmiselno in popolnoma napačno.«

Torej, če povežem glavne misli omenjenih definicij vojaškega oporišča in terminu dodam mednarodno komponento, lahko zapišem, da je vojaško oporišče v tujini območje na

kopnem ali morju, namenjeno oskrbovanju in podpori oboroženih sil v tujini, vanj pa se prišteva tako civilno kot tudi vojaško osebje.

Splošna mednarodnopravna načela so zelo jasna glede ustanavljanja vojaškega oporišča na tujem ozemlju – država gostiteljica mora dati dovoljenje oziroma avtorizirati postavitev oporišča na svojem ozemlju, nad katerim ima ozemeljsko suverenost. To načelo ostaja v veljavi tako za časa miru kot tudi oboroženega spopada.

Pred prvo svetovno vojno so bili mednarodni dogovori za ustanavljanje vojaških oporišč izvedeni predvsem v obliki zakupne pogodbe. Ta institut obligacijskega prava je delno nadomestil pred tem zelo razširjeno in priznano metodo ustanavljanja oporišč, ki se je izvajala s preprosto okupacijo in končala z dvigom državne zastave, kar je potrdilo oblast nad okupiranim delom ozemlja. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 260)

Vendar pa prva oporišča niso bila ustanovljena zgolj v vojaške namene, ampak tudi za potrebe trgovine. V časih razcveta mednarodne trgovine, ki se je v največji meri izvajala z uporabo ladijskega transporta, so trgovske velesile okupirale obmorska mesta, od koder so nudile logistično podporo trgovskim ladjam, ki so na dolgi poti morale napolniti svoje zaloge. Te prve »bencinske postaje« (op. avtorja) na obalah, ob katerih so vodile trgovske ladijske poti, naj bi nastajale s soglasjem domačinov, dejansko pa so največkrat nastale kar brez le-tega. Te postaje so predstavljale izhodišče za nadaljnjo kolonialno ekspanzijo (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 260). Velika Britanija, ki je bila vodilna kolonialna sila 19. stoletja, je svoj veliki imperij varovala s pravim globalnim sistemom vojaških oporišč, ki so bila postavljena v 35-ih državah oz. kolonijah. Razdeljena so bila na štiri območja ob morskih poteh, in sicer: Sredozemlje, kjer je pot vodila preko Sueškega prekopa do Indije; južna Azija, daljni vzhod in Pacifik; severna Amerika in Karibi; ter zahodna Afrika in južni Atlantik (U.S. Military bases and empire).

Primer najema oporišča v 19. stoletju je Pogodba iz Pekinga, ki sta jo 27. marca 1898 sklenili Kitajska in Rusija, s katero je Rusija za 25 let najela pristanišče Arthur in njegove teritorialne vode (člen 3 Pogodbe iz Pekinga). Kitajske sile so se iz najetega ozemlja morale umakniti. Kitajska je še istega leta dala v najem Veliki Britaniji pristanišče Weihai Wei in njegove teritorialne vode, in sicer za čas trajanja ruskega zakupa pristanišča Arthur. Velika Britanija je s pogodbo pridobila jurisdikcijo nad ozemljem pristanišča in njegovimi teritorialnimi vodami. Imela je pravico graditi utrdbe, nameščati vojake in ukrepati tudi na območju izven najetega mesta z namenom zagotovitve obrambe. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 260, 261)

V času imperializma so ZDA ustanovile dve oporišči, ki ostajata pod njihovim nadzorom še danes, in sicer pomorsko oporišče Guantanamo Bay na Kubi in oporišče v Panami. Oporišče Guantanamo je nastalo leta 1898, ko so ZDA po zmagi nad Španijo v špansko-ameriški vojni prevzele nadzor nad Kubo. Leta 1903 so tako dobile od takratnega prvega predsednika Kube Tomasa Estrade Palme (bil je tudi državljani ZDA) v zakup Guantanamo Bay. Zakup je bil urejen s kubansko-ameriškim sporazumom, ki je bil sklenjen kot posledica udejanjenja t. i. Plattovega amandmaja.¹ ZDA so takrat dobile nadzor in jurisdikcijo nad Guantanamo Bayem, medtem ko je Kuba postala samostojna država. Leta 1905, ko so po padcu predsednika Palme izbruhnili nemiri, se je na otok vrnila ameriška vojska. Leta 1934 je takratni ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt izpogajal nov sporazum med Kubo in ZDA, s katerim so določbe Plattovega amandmaja sicer razveljavili, a znova potrdili nadaljnji zakup Guantanamo Baya. Določeno je bilo, da je zakup možno prekiniti le s privolitvijo obeh držav pogodbenic ali ob ameriškem samoiniciativnem umiku s Kube (Guantanamo Bay 2005). V 20. stoletju je to oporišče služilo predvsem za nastanitev zajetih kubanskih in haitskih beguncev, na začetku tretjega tisočletja pa je del oporišča postal zapor, v katerem so priprti pripadniki teroristične mreže Al Kaide in pripadniki Talibanov. Najbolj zloglasni zapori so Camp X-Ray, Camp Delta in Camp Echo, v katerih ameriška vojska priprtim ne priznava statusa vojnih ujetnikov, ampak jih obravnava kot ilegalne borce. Drugo takšno oporišče ZDA je v Panami, in sicer Panamski kanal, ki je leta 1903 s pogodbo pripadel ZDA. S tem so ZDA postale suverene na omenjenem območju, a le do leta 1977, ko je bila sklenjena nova pogodba o Panamskem kanalu, s katero je bila obnovljena suverenost države Paname. Pogodba iz leta 1977 pa ni prekinila ameriške prisotnosti v Panami, saj je varovanje in obramba kanala ostalo v domeni ameriške vojske. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 261)

1.1.2 Vojaška oporišča in kolektivna obramba

Med drugo svetovno vojno je nastal nov, poseben dogovor o ustanavljanju vojaških oporišč, ki se je od predhodnih ločil po tem, da ni bil instrument kolonializma, imperializma

¹ Amandma je leta 1901 sestavil takratni ameriški vojni minister Root. Z njim so se uredile razmere za umik ameriških oboroženih sil s Kube. Kuba se je s sprejemom zavezala, da svojega ozemlja ne bo dajala v uporabo nobeni drugi državi, razen ZDA, ter da se ne bo zadolževala v tujini. ZDA so z amandmajem dobile pravico do intervencije na Kubi. Plattov amandma, ki je definiral odnose med Kubo in ZDA do leta 1934, je Kuba morala leta 1901 vključiti v svojo ustavo. (Modern history sourcebook 1998)

ali trговskega razcveta. Nastal je zaradi potrebe in interesov po kolektivni obrambi in varnosti.

Ti novi dogovori so za razliko od predhodnih urejali več sfer družbenega življenja in bili bolj dosledni pri opredeljevanju pravic in dolžnosti tako države pošiljateljice kot tudi države gostiteljice. Prvi taki dogovori o vojaških oporiščih so bili 2. septembra 1940 sklenjeni med Veliko Britanijo in ZDA za najem pomorskih in zračnih baz, s katerimi so ZDA od britanske vlade pridobile pomorske in zračne baze v Novofundlandiji, Bermudskem otočju, Bahamih, Jamajki, Trinidadu, Sv. Luciji in Britanski Gvajani za obdobje 99 let. V zameno za najem so ZDA Veliki Britaniji dobavile in na njih prenesle lastništvo 50-ih ameriških rušilcev. Takratni ameriški predsednik Roosevelt je v govoru pred Kongresom leta 1941 ta oporišča označil za varnostno stražo. Podobne dogovore so ZDA v letih 1941 in 1943 sklenile še z Dansko glede najema Grenlandije in z Liberijo. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 262)

Leta 1940 je večina srednje- in južnoameriških držav z aktom iz Havane («Act of Havana concerning the provisional administration of European Colonies and possessions in the Americas»), ki je urejal začasne administrativne enote evropskih kolonij v srednji in južni Ameriki ter njihovo premoženje, podelilo ZDA za čas trajanja druge svetovne vojne pravice za upravljanje in uporabo njihovih pristanišč in letališč. Slednja so v interesu kolektivne regionalne obrambe zavzeli ameriški vojaški rodovi mornarice, letalstva in pehote. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 262)

Po koncu druge svetovne vojne in nastanku Nata leta 1949, so ZDA v vse sledeče dogovore o ustanavljanju vojaških oporišč v državah članicah Nata v preambulo zapisale ideje o pomenu in potrebi po kolektivni varnosti in kolektivni samoobrambi. Tako je v pogodbah z Dansko glede Grenlandije in z Islandijo (obe iz leta 1951) ter z Grčijo (iz leta 1953) nakazano članstvo pogodbenic v Natu in njihova dolžnost zagotavljanja varnosti in obrambe v območju Severnoatlantskega zavezništva. Posebne pozornosti v dogovorih je deležen 3. člen Severnoatlantske pogodbe, ki državam članicam nalaga dolžnost razvijati kolektivne zmogljivosti za odgovor na vojaški napad. Vojaška oporišča na Danskem in na Grenlandiji naj bi bila na voljo za uporabo tudi ostalim članicam Nata. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 262)

Medtem ko za oporišča ZDA v državah članicah Nata veljajo standardi Nata, pa se v dogovorih za ustanavljanje vojaških oporišč v državah nečlanicah Nata sklicujejo bodisi na Ustanovno listino (UL) Združenih narodov (ZN) bodisi na ogrožanje miru. V dogovorih z ameriškiimi državami se sklicujejo na medameriško kolektivno varnost oziroma kontinentalno obrambo. Primer je dogovor med ZDA in Dominikansko republiko iz leta 1951, ki je razširil

območje, na katerem je vojska ZDA testirala vodene rakete. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 262, 263)

1.1.3 Ustanavljanje oporišč

Dogovori o ustanavljanju oporišč so v bistvu pogodbe, ki so kot take časovno omejene vsaj z določili o prenehanju veljavnosti pogodbe. Tako pogodba med Dansko in ZDA iz leta 1951 v svojem 14. členu določa, da bo veljala ves čas, dokler bo obstajal Nato. Ko se je Maroko leta 1956 osamosvojil, je nova maroška vlada zavrnila nasledstvo francosko-ameriškega dogovora o uporabi oporišča, ki je nastal 22. decembra 1950, saj so se državni interesi in politične usmeritve Maroka spremenile.

Kot trdi Rumpf (v Bernhardt (ed.) 1982: 265) pa stalno nevtralne države (ali mednarodna ozemlja) prav zaradi močnega vpliva zavezništev na ustanavljanje oporišč v tujini zavračajo sklepanje kakršnihkoli »koncesij« za ustanovitev oporišč na svojem ozemlju. Tako se je Avstrija z avstrijsko državno pogodbo z dne 26. oktobra 1955 pravno zavezala, da ne bo sklepala pogodb o oporiščih. Z zgoraj omenjenim mednarodnim ozemljem pa mislim na Antarktiko, ki so jo države pogodbenice Pogodbe o Antarktiki z dne 1. decembra 1959 (»Antarctic Treaty«) v njenem 1. členu razglasile za ozemlje, na katerem je prepovedano izvajanje vsakršnih vojaških akcij in ustanavljanje oporišč in utrd, saj naj bi se ozemlje Antarktike uporabljalo le v miroljubne namene. Enako so pogodbenice sklenile v Pogodbi za raziskovanje in uporabo vesolja z dne 27. januarja 1967, v kateri so se zavzele, da vesolje ostane prostor za miroljubne dejavnosti kot je raziskovanje (Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies 2005).

1.1.4 Ustanavljanje oporišč in Ustanovna listina Organizacije združenih narodov

Glavni cilj ustanavljanja oporišč, nameščanja vojaških sil in opreme ter uporabe tujih ozemelj za vojaške vaje in testiranja je poglobljanje vojaškega sodelovanja z namenom graditve kolektivne obrambe povezanih držav. V tej luči se ustanavljanje in uporaba oporišč v tujini lahko argumentira z navajanjem in interpretacijo 51. člena UL ZN, ter tudi 82. člena UL, ki govori o posebni funkciji vojaških oporišč in dovoljuje, da se v dogovorih o skrbništvu lahko določi ozemlje ali ozemlja posebnega strateškega pomena, s katerimi pa bo upravljala Varnostni svet OZN (83. člen UL). Na takšen način so ZDA leta 1947 s pogodbo v skrbništvo

dobile otoke v Pacifiškem oceanu, na katerih so lahko ustanovljale letalska, pomorska in kopenska vojaška oporišča (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 266). Vsa področja, ki so spadala v Skrbniški svet OZN, so danes države (in tudi članice OZN), kar pomeni, da Skrbniški svet, ki sicer formalno še obstaja, dejansko ni več dejaven (Degan 2000: 299).

Vsaka grožnja s silo ali uporaba sile je po mednarodnem pravu prepovedana, razen v primeru samoobrambe. Generalna skupščina OZN je leta 1974 z resolucijo 3314 (XXIX) sprejela definicijo agresije. V 3. členu navaja primere delovanja držav, ki se ne glede na objavo vojne štejejo za dejanja agresije – za temo te diplomske naloge sta zanimivi predvsem točka e) in f) tega člena. Pod e) se kot agresivno dejanje šteje uporaba oboroženih sil neke države, ki so z dovoljenjem nameščene na področju druge države, a se pri njihovi uporabi sil krši veljavni dogovor o namestitvi sil. Prav tako se šteje za agresivno dejanje, če po končanju dogovora o namestitvi sil, država pošiljateljica nadaljuje z navzočnostjo na ozemlju države gostiteljice. Točka f) pa za dejanje agresije navaja dovoljenje neke države drugi državi, da uporabi njeno ozemlje za potrebe izvrševanja agresije nad tretjo državo. (Degan 2000: 240)

Uporaba vojaških oporišč na tujih ozemljih za izvrševanje vojnih napovedi je po mednarodnem pravu torej možna le ob izvajanju načela (kolektivne) samoobrambe ter seveda ob dovoljenju države gostiteljice. V 51. čl. UL OZN je dovoljena »n/aravna pravica do individualne ali kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana OZN, dokler Varnostni svet ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti.« Po terorističnem napadu na ZDA 11. septembra 2001 je predsednik Bush v svojo Strategijo nacionalne varnosti (SNV) vpeljal koncept preventivne vojne za zaščito domovine pred terorističnimi napadi. S tem konceptom so ZDA nato začele vojno v Afganistanu (2002) ter v Iraku (2003). V slednjem primeru grožnja s silo ali uporaba sile nad ZDA s strani Iraka ni bila utemeljena, izražena, niti dokazana. Ta primer ni osamljen v vojaški zgodovini ZDA – izigravanje pravice do kolektivne samoobrambe so ZDA največkrat izvajale v srednji in južni Ameriki, kjer so se borili proti komunističnim vladam. Najbolj znan primer, ki je leta 1986 dobil svoj epilog tudi pred Meddržavnim sodiščem v Haagu, je vmešavanje ZDA v notranje zadeve Nikaragve in miniranje njenih pristanišč. Sodišče je potrdilo, da vojaške in paravojaške akcije ZDA proti in v Nikaragvi zaradi domnevne agresije nad El Salvadorjem niso zadostile načelom kolektivne samoobrambe, saj so ZDA izvedle svoje ukrepe, ko je bila ofenziva nad El Salvadorjem že zadušena. Samoobrambni ukrepi ZDA nad Nikaragvo pa tudi niso zadostili načelu proporcionalnosti. (Degan 2000: 241)

Degan tudi (2000: 241) piše, da legitimna samoobramba izključuje možnost preventivne vojne ter oboroženega napada kot odgovor na zgolj grožnje uporabe sile.

1.1.5 Vojaška oporišča regionalnih organizacij

Regionalne organizacije kot so Arabska liga (»League of Arab States«), Organizacija Ameriških držav (»Organization of American States«) in Afriška unija (»African Union) do dandanes še niso ustanovile stalnega vojaškega oporišča v tujini. Kljub temu, da vse našete organizacije med svoje cilje všttevajo tudi kolektivno obrambo in varnost, ni niti ena postala pravi tekmeec Natu in nekdanjem Varšavskem paktu. Nato je tudi edina regionalna organizacija, ki razpolaga z vojaškimi oporišči.

Države članice Arabske lige in Organizacije Ameriških držav so za kratko obdobje sicer ustanovljale regionalne mirovne sile (»peacekeeping forces«). V primeru Arabske lige je potrebno omeniti njihove varnostne sile, ki so od 1961 do 1963, na osnovi pogodbe med Ligo in Kuvajtom z dne 12. avgusta 1961, delovale v Kuvajtu. Ta pogodba je bila osnovana na modelu pogodb o »peacekeeping« akcijah OZN in je izključno pristojnost v kazenskih zadevah prenesla na državo pošiljateljico (članice Arabske lige, ki so poslale svoje pripadnike oboroženih sil v Kuvajtu). Afriška unija pa je svojo prvo vojaško intervencijo v državi članici izvedla maja 2003, ko so poslali mirovne sile v Burundi. Svoje sile pa so poslali tudi v Sudan za ohranjanje miru v pokrajini Darfur.

1.1.6 Odnosi z državo gostiteljico

Mednarodno pravo oboroženih spopadov jasno določa, da v primeru vojaške okupacije nekega dela ali celote države življenje na okupiranem področju uravnava pravo oboroženih spopadov. V primeru, ko pa ne gre za nasilno okupacijo, ampak za namestitev tujih vojaških sil s soglasjem države gostiteljice, pa situacija ni jasna oziroma ne obstajajo neposredno uporabljive mednarodne pravne norme. Zato se države v praksi raje zatekajo k sklepanju dogovorov o ustanavljanju oporišč.

1.1.7 Pristojnost v civilnih in kazenskih zadevah

Država gostiteljica s pogodbo o ustanovitvi oporišča največkrat obdrži pristojnost v civilnih zadevah nad pripadniki tujih vojaških sil. Drugače pa je s kazensko pristojnostjo, ki je ponavadi deljena med državo gostiteljico in državo pošiljateljico. Distribucija te pristojnosti je odvisna od medsebojnega dogovora oziroma kompromisa med načelom teritorialnosti (država gostiteljica izvaja svojo materialno in procesno jurisdikcijo nad člani tujih vojaških sil,

nastanjenimi na njenem ozemlju) in med načelom osebnega statusa (vse osebe, ki spadajo pod vojaško pravo države pošiljateljice, so podvržene le njeni vojaški zakonodaji). (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 264)

Tako članice Nata zavezuje poseben režim, ki je nastal z že omenjenim multilateralnim dogovorom o statusu sil držav članic Nata, sklenjenim dne 19. 6. 1951. Mnogo dogovorov o vojaških oporiščih na tujem ozemlju, nastalih po 1951, se tako v ureditvi pristojnosti v civilnih in kazenskih zadevah nanaša direktno na dogovor SOFA² (na primer dogovor med ZDA in Dansko iz leta 1951 se v 10. členu sklicuje na dogovor SOFA). (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 264)

Pogodbenice v členu VII SOFA razlikujejo med izključno in izbirno pristojnostjo v civilnih in kazenskih zadevah. Vojaški organi države pošiljateljice imajo izključno pristojnost v kazenskih zadevah nad osebami, za katere velja vojaški zakon države pošiljateljice, v zvezi s kaznivimi dejanji, ki so povezana z njeno varnostjo (to so veleizdaja, sabotaza, vohunstvo ali kršitev zakona o uradnih skrivnostih države pošiljateljice), ki so kazniva po zakonu države pošiljateljice in ne po zakonu države gostiteljice. Ravno obratno pa ima izključno pristojnost v kazenskih zadevah država gostiteljica, ko je neko dejanje kaznivo po zakonodaji države gostiteljice, ne pa tudi po zakonodaji države pošiljateljice (SOFA, člen VII). V primeru kolizije pristojnosti je SOFA ustvarila sistem prioritete med lokalnimi in tujimi vojaškimi oblastmi, pri čemer ima slednja prednostno pravico izvajanja pristojnosti v kazenskih zadevah nad pripadniki sil, ki so med opravljanjem uradne dolžnosti z dejanjem ali opustitvijo storili prekršek ogrožanja varnosti države pošiljateljice, njene lastnine ali njenih pripadnikov sil. V primeru kakršnegakoli drugega prekrška ima prednostno pravico izvajanja te pristojnosti država gostiteljica. Posebej je potrebno poudariti, da o tem, ali je bil prekršek storjen med opravljanjem uradne dolžnosti ali ne, odloča država pošiljateljica, s čimer lahko vpliva na nadaljnji potek in razvoj kazenskega primera. Da bi se temu izognili, so v Pogodbi med ZDA in Japonsko iz leta 1960 zapisali, da je mogoče izpodbijati mnenje države pošiljateljice o tem, ali je bil nek prekršek storjen med opravljanje uradne dolžnosti ali ne (Bowett v Bernhardt (ed.) 1982: 267).

Prednostni pravici se lahko država samoiniciativno ali na željo sopogodbenice odpove (SOFA, člen VII(3)). Odpoved pravici se opravi v dobri veri, da bo druga država

² SOFA ("Status of forces agreement") je sporazum med pogodbenicami Severnoatlantske pogodbe o statusu njihovih sil. Ureja pravni položaj sil ene države članice na ozemlju druge države članice. (<http://nato.gov.si/slo/faq/question/234-57>) Določa pravice in dolžnosti za obe vpleteni strani (nošenje uniforme, orožja, plačevanje davkov, dostop in izhod iz oporišča), odgovornost v kazenskih in civilnih zadevah ter reševanje odškodninskih zadev. (SOFA 2004)

samoiniciativno začela z dejanji pregona nad osumljenim pripadnikom sile države pošiljateljice. Četudi se država gostiteljica na željo države pošiljateljice odpove prednostni pravici izvajanja pristojnosti v kazenskih zadevah, državi gostiteljici še vedno ostane prednostna pravica izvajanja pristojnosti v civilnih zadevah. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 264)

1.1.8 Privilegiji in imunitete

Za pripadnike tujih oboroženih sil in njenega civilnega dela v državi gostiteljici ne veljajo predpisi države gostiteljice o potnih listinah in vizumih, o pregledu za priseljence ob vstopu ali pri odhodu z ozemlja države gostiteljice ter predpisi glede prijave in nadzora tujcev. Pripadniki sil, njen civilni del in njihovi vzdrževani člani pa ne pridobijo pravice do stalnega prebivališča na ozemlju države gostiteljice (III. člen (1) SOFA).

Tako kot SOFA tudi ostali dogovori o ustanavljanju oporišč ponavadi vsebujejo določila, ki urejajo vodenje administracije, uporabo, obnovo, oskrbovanje in dostopnost do oporišč. Ta določila so nujna, saj mora biti v primeru zapustitve oziroma prenehanja obstoja oporišča znano, kakšno je stanje in vrednost objektov in ostalih nepremičnin. Omenjeno velja tako v primerih, ko je država gostiteljica najemnica, kot tudi, ko ima na določenih nepremičninah lastninsko pravico.

Veliko praktično vrednost imajo tudi določila, ki urejajo poravnavo odškodninskih zahtevkov, ki lahko nastanejo v primerih povzročene škode na objektih ali osebam držav pogodbenic in nepogodbenic. Medtem ko se v tipičnih pogodbah stranke dogovorijo, da se bodo odrekle vsakršnim odškodninskim zahtevkom za popravilo ali poplačilo povzročene škode na nepremičninah ali za poškodbe in smrt pripadnikov sil, ki so se poškodovali med opravljanjem uradne dolžnosti, pa zahtevke tretjih oseb (nepogodbenic) za njim storjeno škodo ureja država gostiteljica. Vzrok takšne ureditve gre iskati v dejstvu, da je država gostiteljica edina v pogodbenem razmerju z državo pošiljateljico, in tako upravičena do vsaj delnega izplačila odškodnine s strani države pošiljateljice. SOFA v VIII. členu (5e) določa, da si stroške, ki so nastali pri izpolnjevanju zahtevkov, pogodbenice razdelijo. V primeru, da je za škodo povzročeno tretji osebi odgovorna le država pošiljateljica, se stroški razdelijo tako, da 25 % plača država gostiteljica, 75 % pa država pošiljateljica. Kadar pa je za škodo odgovorna več kot ena država, se stroški enakovredno razdelijo med njih. V kolikor pri tem država gostiteljica ni ena od odgovornih držav, znaša njen delež le polovico deleža vsake države pošiljateljice. V primeru, ko so škodo povzročile oborožene sile pogodbenic,

odgovornosti pa jim ni mogoče pripisati, se stroški enakovredno razdelijo med njih (SOFA, člen VIII).

Dogovori o ustanavljanju oporišč največkrat ne vsebujejo določil o manevrih in drugih akcijah, medtem ko dodatni dogovor k SOFA («Supplementary agreement to the SOFA») v primeru Federativne republike Nemčije (v 45. in 46. členu) natančno opredeli tudi to tematiko. Dogovori o ustanavljanju oporišč sicer na splošno urejajo gibanje ladij, letal in kopenskih vozil države pošiljateljice na ozemlju oporišča in izven njega z namenom zagotovitve nemotenega dostopa do baze. Dogovor med Federativno republiko Nemčijo, Kanado in Veliko Britanijo za izvajanje manevrov in vojaških vaj na področju Soltau-Lüneburga («Agreement between Federal republic of Germany, Canada and Great Britain concerning the conduct of manoeuvres and other training exercises in the Soltau-Lüneburg area») z dne 3. avgusta 1959 natančno omeji in zariše področje, na katerem britanske in kanadske sile lahko izvajajo manevre in vaje. To je redki primer pogodbe, ki je skladna z Dodatnim dogovorom k SOFA. (Rumpf v Bernhardt (ed.) 1982: 265)

1.2 Pregled vojaških oporišč po svetu

1.2.1 Uvod

Preden se osredotočimo na vojaška oporišča ZDA in na podrobnosti znotraj teh je zaradi lažjega razumevanja in analize potrebno dobro razumeti organizacijsko strukturo državne oblasti ZDA (Priloga 1: Organizacijska struktura oblasti ZDA) ter se na kratko dotakniti tudi novejših zgodovinskih sklepanj vojaških paktov, in sicer po koncu druge svetovne vojne.

Osnovno načelo ameriške vojske je civilni nadzor nad oboroženimi silami. Civilni del, se pravi predsednik ZDA in civilni funkcionarji Ministrstva za obrambo, bdijo nad dejavnostmi vseh rodov oboroženih sil, jim določajo proračun in naloge. S tem se poskušajo obvarovati pred različnimi samovoljnimi potezami vojaških poveljnikov, ki ne bi bile konsistentne s strategijami nacionalne varnosti ali političnimi programi. Priestova (2004: 92) tudi piše, da je organizacija aktualne strukture oblasti tudi posledica slabih izkušenj iz druge svetovne vojne (japonsko opustošenje pomorskega oporišča Pearl Harbour na Havajih), iz vojne v Vietnamu (nekoordiniranost sil, bojne enote so bile preveč ozko usmerjene le na lastno nalogo), iz posega v Iranu leta 1980, ko je operacija Orlovi kremplji («Operation Eagle

Claws«), s katero so hoteli rešiti 53 zajetih pripadnikov ameriškega veleposlaništva v Teheranu, propadla (sile vseh rodov so želele sodelovati v operaciji, nobena pa se ni želela podrediti skupnemu usposabljanju in koordinaciji, zaradi česar je prišlo do zmede). Zadnji neuspeh pred reorganizacijo pa so doživeli leta 1983 na Grenadi, majhnem karibskem otoku, kjer so ZDA intervenirale po državnem udaru. Kopenska vojska je bila zadolžena za zavzetje juga države, marinci pa za severni del. Vendar pa zaradi nekompatibilnosti radijskih zvez kopenska vojska ni mogla komunicirati z admiralom, ki je poveljeval operaciji z morja. Po zapisu Priestove (2004: 94) je neki načelnik kopenske vojske nato klical svoje poveljstvo v Fort Bragg v ZDA kar iz grenaške telefonske govorilnice, da bi si pred prodoranjem zagotovil artilerijsko podporo pomorskih sil.

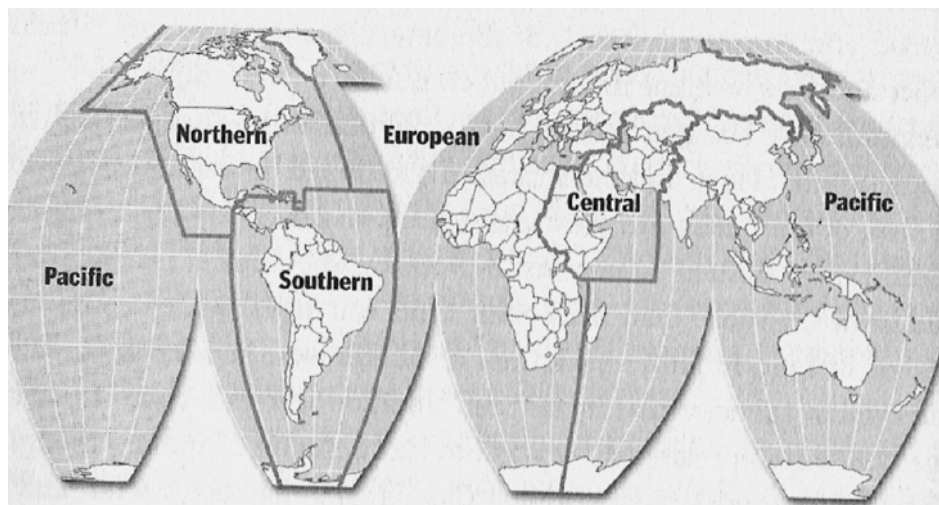
Takšni jalovi poizkusi so pripeljali do reforme, ki se je končala leta 1986 s sprejetjem Goldwater-Nicholsovega zakona o reorganizaciji Ministrstva za obrambo. Treba je dodati, da je do prve resnejše reorganizacije že prišlo leta 1947 s sprejetjem odloka o nacionalni varnosti, s katerim so združili takrat nepovezani Ministrstvo za vojno in Ministrstvo za mornarico v enotno Ministrstvo za obrambo. Kongres je takrat ustvaril tudi 3 od današnjih 5 regionalnih poveljstev, leta 1953 pa so ustvarili Upravo za regionalna poveljstva. Leta 1959 je Kongres sprejel še en odlok, in sicer o reorganizaciji Ministrstva za obrambo, s katerim so povečali moč ministra za obrambo ter dali več pooblastil za vodenje regionalnih poveljstev Skupnemu štabu poveljnikov («Joint Chiefs of Staff»). Kljub zahtevam takratnega predsednika Eisenhowerja po združenem poveljstvu sil pa se je zgodil Vietnam, kjer se je pokazalo, da je rivalstvo med rodovi sil še kako živo (Priest 2004: 93). Predsednik senatne komisije za oborožene sile Jones je zato leta 1985 zaradi zmanjševanja civilnega nadzora in moči nad oboroženimi silami začel z reformo, kateri pa je velika večina pripadnikov oboroženih sil ostro nasprotovala. Vseeno pa je leta 1986 t. i. Goldwater-Nicholsov zakon ugledal luč sveta in bil sprejet s prepričljivo večino v obeh domovih Kongresa.³

Ta zakon je prinesel številne spremembe: regionalnim poveljnikom (CinC-om) je dal moč, ki jo imajo še danes (usmerjajo in združujejo oborožene sile, nadzirajo njihovo usposabljanje, vsak CinC ima pod sabo generale in admirale iz vseh štirih rodov, ki so neposredno odgovorni njemu), povzdignil je predsednika Skupnega štaba poveljnikov v glavnega vojaškega svetovalca predsednika ZDA, ustvaril je združena bojna poveljstva ter nenazadnje tudi poenostavil linijo poveljevanja (Priloga 1: Organizacijska struktura oblasti ZDA). Poveljniki s 4 zvezdicami, ki so pred letom 1986 vodili kopensko vojsko, mornarico,

³ Predstavniški dom ga je sprejel s 383 za in 27 proti, Senat pa kar s 95 za in nobenim proti. (Priest 2004: 95)

zračne sile in marine, so od takrat dalje odgovorni civilnim državnim sekretarjem, ki jih imenuje predsednik ZDA. Toda le CinC-i odgovarjajo neposredno ministru za obrambo in predsedniku ZDA. Reorganizacija je iz linije poveljevanja CinC-om umaknila tudi predsednika Skupnega štaba poveljnikov, ki dnevno komunicira s predsednikom ZDA in z ministrom za obrambo.

Teh pet CinC-ov, regionalnih vojaških poveljnikov, ki nosijo najmanj čin generala s štirimi zvezdicami, si deli nadzor nad svetom po shemi petih geografskih prostorov (Slika 1). Države, ki padejo pod njihov nadzor, pa vsaki dve leti redefinira Ministrstvo za obrambo.⁴

Slika 1 - Regionalna poveljstva

Ameriški Pentagon deli svet na 5 regionalnih poveljstev. (Priest 2004: 72)

Na splošno si ti novodobni prokonzuli⁵ svet vedno delijo na naslednja poveljstva: severno (obsega severno Ameriko in Mehiko), južno (obsega južno Ameriko in del srednje Amerike), centralno (obsega severovzhodni del Afrike, države Bližnjega vzhoda ter del srednje Azije), pacifiško (obsega Azijo brez Rusije in Avstralijo) in evropsko poveljstvo (obsega Evropo, Rusijo, zahodni del Afrike, poveljujoči pa je tudi poveljnik združenih

⁴ Ministrstvo za obrambo na dve leti v okviru priprave načrta za Združeno poveljstvo ("Unified Command Plan") razporedi države v regionalna poveljstva. Pri tem jim pomaga tudi predsedujoči Skupnemu štabu poveljnikov ("Chairman of JCS"). Pri delitvi vedno stremijo k temu, da pod eno poveljstvo ne vključijo držav, ki so že dolgo v sporu, kot npr. Indija in Pakistan.

⁵ Kot navaja Priestova (2004: 71), se je od leta 1990 do 2000 proračun regionalnega CinC-a povečal za 35 %. Vsak CinC ima na voljo letalo s tremi piloti, šestimi mehaniki, tona rezervnih delov in floto helikopterjev za kratke polete. Potujejo v velikih delegacijah, v katerih CinC-a spremlja do 30 oseb, vedno pa ima pri roki kodiran satelitski telefon. Na drugi strani pa je zunanji minister edini diplomat, ki ima svoje letalo. Regionalni CinC zasluži približno 135.000 USD na leto, brez dodatkov. Pomembnost in vpliv CinC-ov se odražata tudi v velikosti njihovega osebja – najmanjše poveljstvo (za Južno Ameriko) zaposluje 1.100 oseb, kar je več kot premorejo Ministrstvo za trgovino, za zunanje zadeve, za finance in za kmetijstvo skupaj.

zavezniških sil v Evropi - »Supreme Allied Commander for Europe« oz. SACEUR) (Priest 2004: 72).

Generalno gledano imajo ZDA v naštetih regionalnih poveljstvih (podatki so za leto 2004) kar 4702 stalni oporišči, od tega 860 v 45-ih državah sveta. Skupno to nanese več kot 586.000 raznih objektov in zemljišč, ki se razprostirajo na območju okoli 121.405 km² (12.140.569 ha).⁶ Ameriško Ministrstvo za obrambo ima v lasti kar 89 % teh nepremičnin, manj kot 6 % pa jih imajo v najemu. Po izračunih znaša vrednost inventarja po svetu približno 646 milijard USD. (Base structure report 2004)

Poročilo ameriškega Ministrstva za obrambo t. i. Base structure report 2004 obsega le stalna vojaška oporišča, ne obsega pa tudi začasnih oporišč - najbolj aktualna so prav oporišča, ki so zrasla zaradi vojaških intervencij v Bosni, Saudski Arabiji, na Kosovem, po 11. septembru 2001 pa še v Afganistanu, Pakistanu, Uzbekistanu, Tadžikistanu, Kirgizistanu in seveda v Iraku (Moxham 2003). Skupaj so tako pripadniki ameriških oboroženih sil razporejeni po več kot 130 državah sveta (ta podatek je zaradi raznih tajnih operacij in zelo pogostih sprememb težko verodostojen, vendar za leto 2001 velja, da je bilo 160.180 vojakov nameščenih v 136 državah sveta). Od vseh vojakov skupaj, ki so namešчени v tujini, pa je pripadnikov roda kopenskih sil več kot 60 % (Profile of the U.S. Army 2001: 28).

Slika 2 – Število aktivnih pripadnikov oboroženih sil ZDA po svetu in doma (za leto 2004).

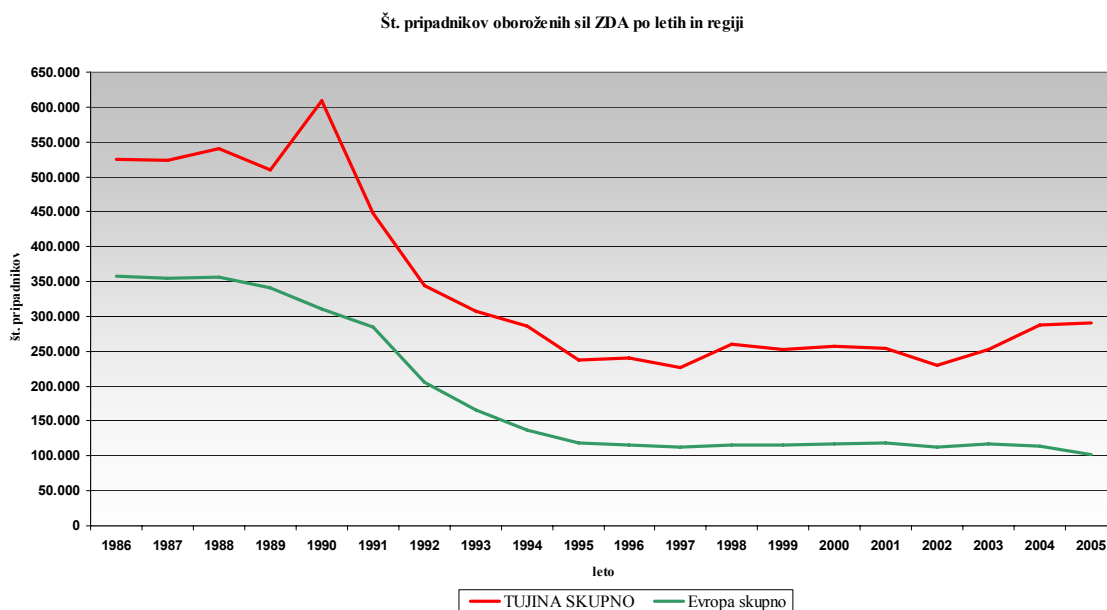
Rdeča pika – nameščenih je več kot 1 milijon aktivnih pripadnikov sil; oranžna – več kot 100.000; rumena – več kot 40.000; temno modra – več kot 10.000; svetlo modra – več kot 1.000 (vzeto iz *The Economist: The next American empire* 2004).

Iz sledečih grafov, ki so narejeni po podatkih iz Tabele 2 (v Prilogi 4) je razvidno gibanje števila aktivne sestave ameriških oboroženih sil po regijah, in sicer od leta 1986 do 2005.⁷ Graf 1 tako prikazuje podatke za Evropo in tujino skupaj.

⁶ Več statističnih podatkov v Prilogi 2.

⁷ Grafi od 1 do 4 so narejeni po podatkih iz Military Personnel Historical Reports, Directorate for information operations and reports, Military Personnel Statistics.

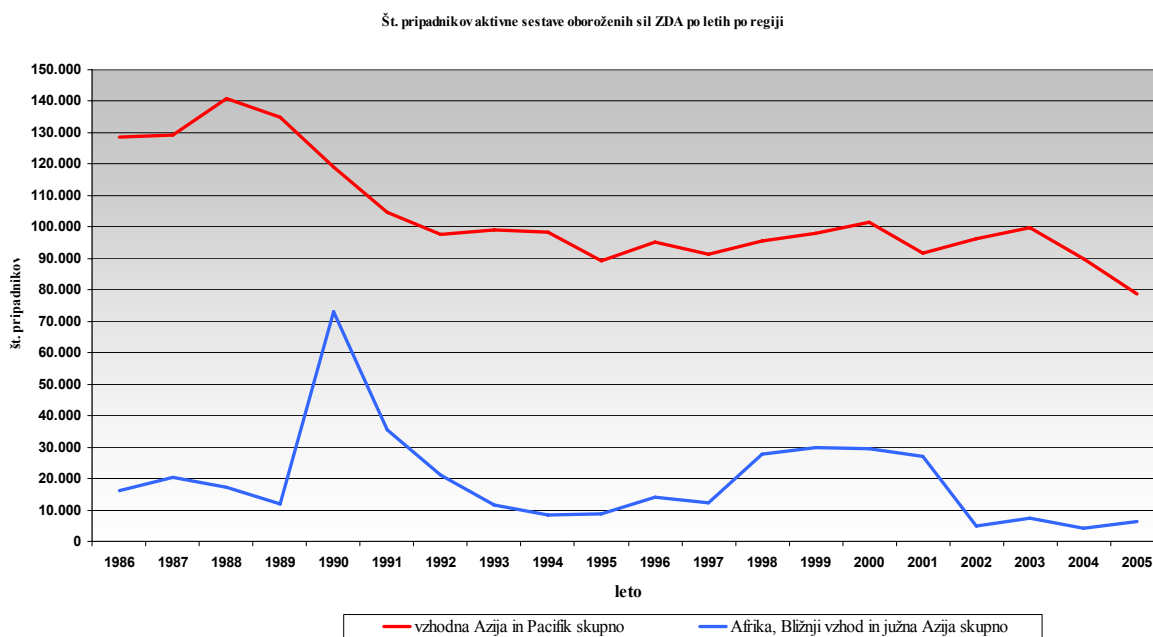
Graf 1

Število pripadnikov aktivne sestave, ki so nameščeni v Evropi je od leta 1986 konstantno padalo, medtem ko se je skupno število pripadnikov ameriških oboroženih sil v tujini spreminjalo. Po koncu hladne vojne, leta 1990, so ZDA močno zmanjšale število svojih pripadnikov oboroženih sil v Evropi kot tudi v tujini na splošno – številke so se v šestih letih kar prepolovile (iz prej celo okoli 600.000 pripadnikov nameščenih v tujini, do okoli 220.000 pripadnikov v letu 1996). V Evropi se je to gibanje števila pripadnikov ustavilo pri okoli 110.000 in ima tendenco nadaljnjega zmanjševanja, kar pa ne moremo trditi za skupno število pripadnikov v tujini, ki je od leta 2002 (po terorističnem napadu 11. septembra 2001) zopet začelo rasti (do leta 2005 se je skupno število pripadnikov povečalo za 60.000).

V Graf 2 so vključeni podatki za število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v državah vzhodne Azije, Pacifika (Avstralija, Burma, Kitajska, Fidži, Hongkong, Indonezija, Japonska, Koreja, Malezija, Nova Zelandija, Filipini, Singapur, Tajska) ter severne Afrike, Bližnjega vzhoda in južne Azije (Alžirija, Bahrajn, Bangladeš, Diego Garcia, Egipt, Indija, Irak, Izrael, Jordanija, Kuvajt, Maroko, Nepal, Oman, Pakistan, Savdska Arabija, Sejšeli, Šrilanka, Sirija, Tunizija, ZAE, Jemen).

Graf 2

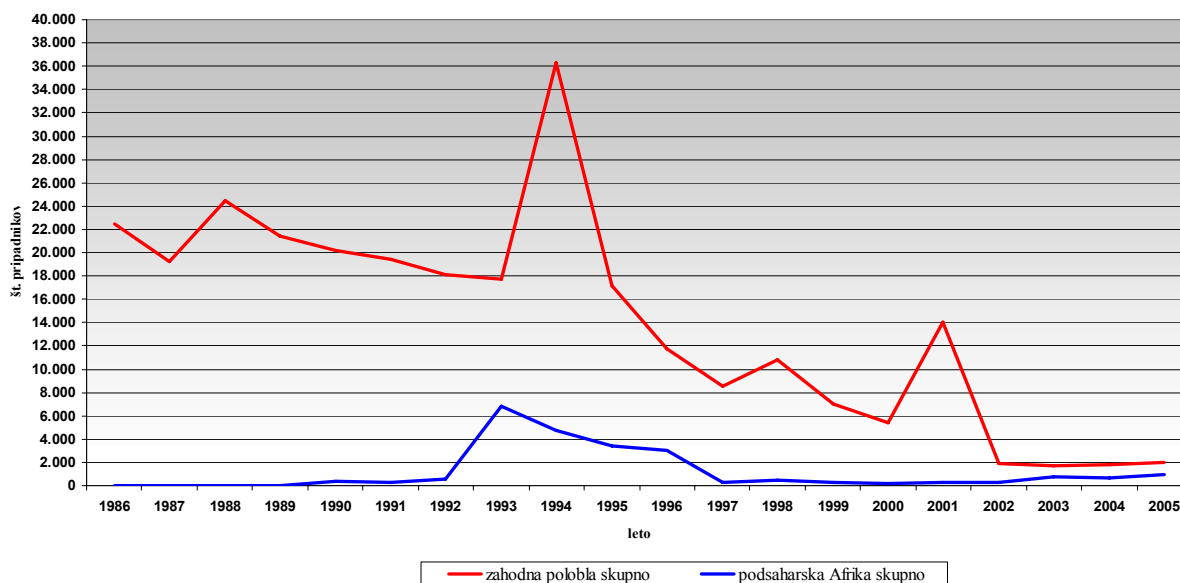

Tako kot za Evropo velja tudi za Azijo in Afriko trend zmanjševanja števila pripadnikov po koncu hladne vojne. Od leta 1990 do 2001 se v vzhodni Aziji in na Pacifiku število pripadnikov ne spreminja oz. varira med 90.000 in 100.000 pripadniki, nato pa se prične trend zmanjševanja. Kasneje bomo spoznali, da je vzrok za to vojaška akcija ZDA v Afganistanu in Iraku, kamor selijo ameriške vojake predvsem iz Japonske, Koreje in Filipinov.

Na naslednji strani Graf 3 lepo prikazuje povečanje števila pripadnikov ZDA v Afriki (zaradi intervencije ZDA v Somaliji) in na zahodni polobli (zaradi intervencije ZDA na Haitiju). ZDA so namreč leta 1994 izvedle intervencijo na Haiti, zaradi česar se je skupno število njihovih pripadnikov na zahodni polobli podvojilo (leta 1993 jih je bilo 17.758, leta 1994 pa 36.288) - leta 1993 so na Haitiju imeli le 12 svojih pripadnikov, leta 1994 pa kar 17.495. Leta 1995 je misijo prevzela OZN. V Somaliji pa je leta 1992 zaradi državljanske vojne prišlo do humanitarne krize – ZDA so po pozivu OZN intervenirale ter tako število svojih pripadnikov v tej državi povečale s 547, kolikor jih je bilo leta 1992, na 6.345 v letu 1993. Že leta 1997 so ZDA v Afriki, natančneje v njenem podsaharskem delu, zmanjšale prisotnost na 247 pripadnikov.

Graf 3

Št. pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA po letih po regiji

Po podatkih Moxhama (2003) naj bi v prihodnosti dodatna oporišča zrasla še v Azerbajdžanu, Maroku, Alžiriji, Tuniziji, Senegalu, Gani, Maliju, Keniji, podsaharski Afriki, Singapurju, Avstraliji, Vietnamu, Gruziji, Romuniji, Filipinih in Bolgariji.

Večina teh oporišč, predvsem tista v Evropi, so nastala kot posledica vključenosti ZDA v razne vojaške pakte. Sklepanje le-teh pa je odraz uresničevanja nacionalno-varnostnih strategij ZDA, in kot navaja Peasova (2000: 133), so ZDA med hladno vojno ustanovile oporišča v Zahodni Nemčiji, Turčiji, Italiji, Veliki Britaniji in v Grčiji, da bi s konvencionalnim in jedrskim orožjem odvrčale morebiten napad s strani Sovjetske zveze. Ostali pomembni dogovori, ki so prav tako služili za odvrčanje sovjetske nevarnosti, in na podlagi katerih so nastala ameriška vojaška oporišča, so: pakt ANZUS (iz leta 1951, sklenjen med ZDA, Novo Zelandijo in Avstralijo), filipinski sporazum (iz leta 1951, sklenjen med ZDA in Filipini), jugovzhodna azijska pogodbeni organizacija – SEATO (iz leta 1954, sklenjena med ZDA, Veliko Britanijo, Francijo, Novo Zelandijo, Avstralijo, Filipini in Tajsko), sporazum z Japonsko (podpisan leta 1960), sporazum z Republiko Korejo (podpisan leta 1953), dvostranski sporazumi ZDA z Iranom, Pakistanom in Turčijo (podpisani leta 1959), partnerstvo ZDA v Centralni pogodbeni organizaciji – CENTO (sestavljale so jo Iran, Irak, Turčija, Pakistan in Velika Britanija), pogodba iz Ria (sklenjena leta 1947 med ZDA in 20 državami Srednje in Južne Amerike, ki deluje kot zveza za kolektivno obrambo znotraj organizacije, ki se leta 1948 preimenuje v danes znano Organizacijo ameriških držav) in nenazadnje severnoatlantska pogodba – NATO (nastane leta 1949) (Grizold, Ferfila 2000:

17). Po koncu hladne vojne se nacionalno-varnostna strategija ZDA spremeni in od naštetih paktov ostane aktivnih pet zavezništev, in sicer NATO, pogodba iz Ria in dvostranski sporazumi z Japonsko, Južno Korejo in Filipini (Grizold, Ferfila 2000: 18).

Uradni podatki o oporiščih, ki jih ameriško obrambno ministrstvo izda v letnih poročilih z imenom »Base Structure Report«, so po mnenju Johnsona (2004) zavajajoči, saj naj bi prikivali realne razmere. Že v uvodu vsakega poročila je razložena metodologija zbiranja in urejanja prikazanih podatkov, ki pravi, da so v poročilo vključena le oporišča, katerih velikost presega 40.509 m² (4,05 ha) ali pa je njihova vrednost večja od 10 milijonov dolarjev (Base structure report 2004: 6). Johnson (2004) tudi zapiše, da v poročilu manjka popis opreme in vojakov, ki so nameščeni na Kosovem v oporišču Bondsteel, ki je v uporabi od leta 1999 (Slika 3).

Slika 3 –Vojaško oporišče Bondsteel na Kosovu (Priest 2004: 276)

Enako se Base Structure Report 2003 izogne navedbi oporišč v Afganistanu, Iraku, Izraelu, Kuvajtu, Kirgizistanu, Katarju in Uzbekistanu, kjer so ZDA po dogodkih z dne 11. 9. 2001 na t. i. liniji nestabilnosti vzpostavile močno mrežo oporišč. Na primer za Japonsko poročilo iz leta 2003 navede le eno oporišče na Okinavi, in sicer Camp Butter, medtem ko Okinava v resnici gosti kar 15 oporišč ZDA. Dalje to isto poročilo tudi ne omenja 5 milijard USD vredne vojaške in obveščevalne opreme, nameščene v Veliki Britaniji in dobro skrite pod okriljem britanskih zračnih sil - Royal Air Force (Johnson 2004). Tudi Peasova (2000: 143) omenja ta problem iz Velike Britanije, kjer so v oporišču Greenham Common, ki je, kot že zapisano, uradno oporišče britanskih zračnih sil, bili nastanjeni ameriški vojaki in oprema. To je povzročilo tudi val razburjenj med letom 1981 in 1988, ko so oporišče miroljubno zasedle britanske protestnice, saj so v oporišču bile nameščene ameriške rakete srednjega dosega ter rakete z jedrskimi konicami, ki so po mnenju protestnic predstavljale grožnjo

britanski državni varnosti. Johnson (2004) svojo analizo zaključi s podatkom, da ZDA v tujini razpolagajo s približno 1000 oporišči in ne zgolj 702, kakor so uradno navedli.

Kakšna je situacija po posameznih regionalnih združenih poveljstvih, pa je obravnavano v naslednjih poglavjih.

1.2.2 Pacifiško poveljstvo

Poveljstvo za Pacifik je bilo kot prvo regionalno združeno poveljstvo ustanovljeno leta 1947. Je najstarejše in tudi največje od združenih poveljstev.⁸ Z leti se je njegovo področje nadzora povečevalo, tako da danes sega od zahodne obale ZDA pa vse do vzhodne obale Afrike, ter od Arktike do Antarktike (U.S. Pacific Command 2004). Razteza se preko 16 časovnih pasov, prekriva več kot 50 % zemeljske površine in je dejavno v 43-ih državah in 10-ih ozemljih ZDA, kjer živi kar 60 % svetovnega prebivalstva. Pomembnost USPACOM-a izhaja tudi iz dejstva, da deluje v regiji, s katero ZDA opravijo kar 35 % svoje trgovinske menjave. Še več: v regiji se nahaja kar 5 svetovnih vojaških velesil, in sicer Kitajska, Rusija, Indija, Severna Koreja in Južna Koreja. Za to področje je sklenjenih 5 od 7-ih vojaških paktov ZDA; s Filipini, z Republiko Korejo, z Japonsko in v okviru jugovzhodne kolektivne obrambe s Tajsko (poleg Francije, Avstralije, Nove Zelandije in Filipinov, ki so tudi pogodbenice tega pakta)⁹ (PACOM Facts n. d.). Vojaški pakt z Avstralijo in Novo Zelandijo ANZUS iz leta 1952, ki je v času hladne vojne Američanom zagotavljal vojaško zaveznitvo v pacifiškem oceanu, se je leta 1986 spremenil. Tega leta je Nova Zelandija zavrnila vplutje ameriškim ladjam v njihove teritorialne vode zaradi suma, da prevažajo jedrsko orožje. ZDA so nato posledično prekinile odnose z Novo Zelandijo znotraj ANZUS-a. Dandanes pakt ANZUS velja zgolj med ZDA in Avstralijo, ter Novo Zelandijo in Avstralijo (ANZUS n. d.).

Glavni štab poveljstva je v oporišču H.M. Smith na Havajih, kjer je zaposlenih okoli 530 pripadnikov oboroženih sil iz vseh rodov, ter 110 civilnih uslužbencev. Skupno število zaposlenih pripadnikov oboroženih sil v tem združenem poveljstvu pa se giblje okoli 300.000 (PACOM Facts n.d.). Njihova naloga je povečati varnost v regiji ter z odvrčanjem agresije in hitrim posredovanjem v kriznih situacijah pospeševati razvoj pacifiške regije. Leta 2004 so tako za izpolnjevanje te naloge v sodelovanju s tujimi oboroženimi silami opravili 1.700 vojaških vaj, redno pa so sodelovali tudi pri odpravljanju posledic naravnih katastrof.

⁸ Vseh devet združenih poveljstev je razdelanih v Prilogi 1.

⁹ Na strani 19 so omenjena vojaška zaveznitva opisana natančneje.

Ameriška oporišča na Japonskem in v Koreji služijo kot glavno sredstvo odvratanja agresije držav v regiji ter največ pripomorejo k uresničevanju strategije hitrega odziva v Aziji. Predvsem omenjeni državi gostiteljici nosita zelo velik delež pri financiranju delovanja oporišč ZDA. Japonska v ta namen tako na leto porabi približno 5 milijard USD (U.S. Pacific Command Facilities 2003).

Minister za obrambo Donald Rumsfeld že od leta 2003 napoveduje reorganizacijo ameriških sil. To naj bi bila največja sprememba v sestavi njihovih oboroženih sil po letu 1945, najbolj pa naj bi se odrazila predvsem v Aziji (Moving on 2004). Predsedniški kandidat leta 2004 John Kerry je v predvolilnem boju že opozarjal na probleme, ki lahko nastanejo pri pogajanjih s Severno Korejo, če iz Južne Koreje ZDA umaknejo svoje oborožene sile (najprej naj bi jih odšlo 12.000 od skupno 37.000). Okoli 3.500 vojakov pa je bilo že premeščenih v Irak (Moving on 2004). Premestitev težke brigade iz Koreje in premestitev oboroženih sil, ki so ostale na jugu Koreje ob reki Han, vseeno ima svojo logiko. Širjenje t. i. oporišč za varnostno sodelovanje (»cooperative security locations« - CSL¹⁰) in oporišč v pripravljenosti (»forward operating sites« - FOS¹¹) po glavnih strateških lokacijah pripomore k večji operativni fleksibilnosti oboroženih sil, ohranitvi globalne navzočnosti v svetu in k poglobljanju zavezniških odnosov (OBC 2005). To pa so vse cilji Strategije nacionalne varnosti z leta 2002, kot tudi vseh predhodnih, ki so izšle po koncu hladne vojne.

Ameriška okupacija Iraka pa je glavni zaviralec Rumsfeldovih načrtov o modernizaciji oboroženih sil, ter drastičnemu zmanjšanju števila pripadnikov oboroženih sil - predvsem tistih, ki služijo v tujini. Program reorganizacije enostavno ne gre v korak s trenutnimi razmerami invazije na Irak in Afganistan. Načrti o zmanjšanju aktivnih pripadnikov ameriških oboroženih sil so stari že 15 let, od konca hladne vojne pa se je njihovo število zmanjšalo le za tretjino. Dandanes jih je tako skupaj (v ZDA in v tujini) okoli 1,4 milijona. Pred tragičnim 11. septembrom 2001 je Pentagon nameraval njihovo število še dodatno zmanjšati, a so teroristični napadi spremenili tok dogajanja (gibanje skupnega števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA je lepo razvidno na Grafu 8, str. 42). Kongres sedaj zahteva celo povečanje števila vojakov, kar pa bo po mnenju nekaterih (finančno) ohromilo projekt modernizacije ameriških oboroženih sil (The next American empire 2004). To pomeni, da vsakršno premeščanje vojakov iz Azije v Irak ne pomeni tudi zmanjšanja aktivnih

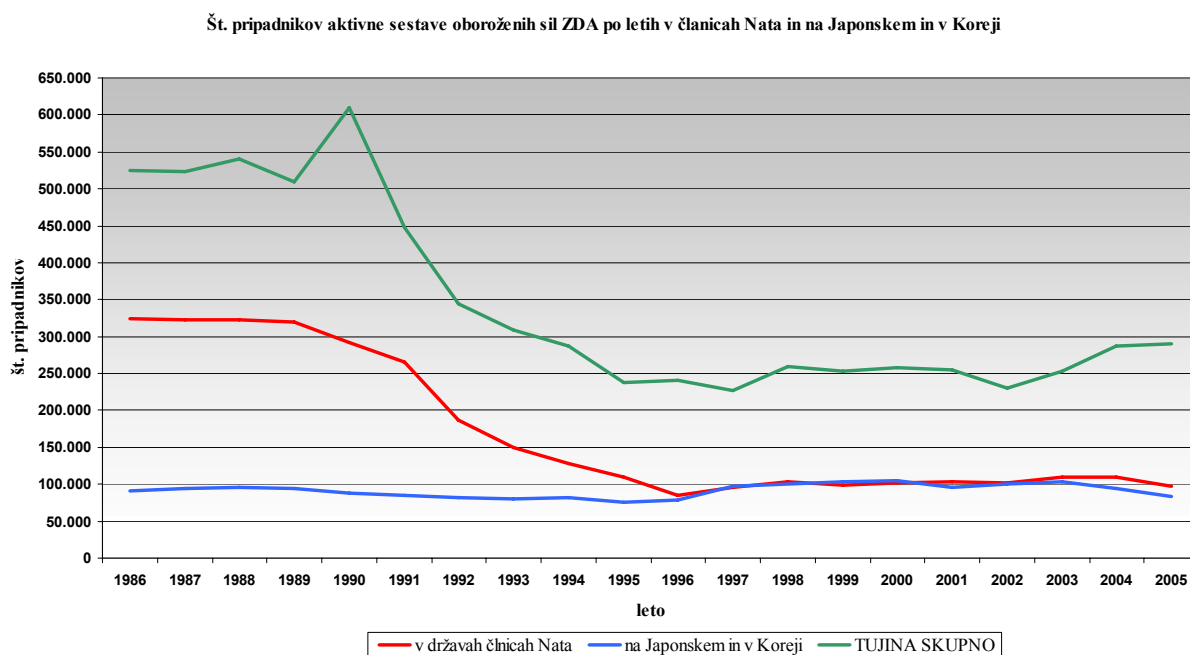
¹⁰ CSL – to so oporišča države gostiteljice, v katerih ni nameščenih ameriških sil, lahko pa skladiščijo njihovo vojaško opremo. Potrebna so v glavnem za vojaške vaje. Primer: zračno oporišče v Dakarju, v Senegalu. (OBC 2005: GLO 2)

¹¹ FOS – oporišča, v katerih je že nameščena vojaška oprema. Podpirala bodo rotacijske in ne stalno nameščene sile, namenjena bodo v glavnem bilateralnim in regionalnim vojaškim vajam. Primer: pristanišče Sembawang v Singapurju in zračna baza Soto Cano v Hondurasu. (OBC 2005: GLO 1)

pripadnikov oboroženih sil, ampak zgolj kopičenje le-teh na »vročem« območju. The Economist (The next American empire 2004) navaja načrte, da bodo južnokorejske sile prevzele od Američanov nadzor demilitarizirane cone na meji s Severno Korejo ter se preselile na jug države, od koder bi v primeru invazije Severne Koreje lahko delovale bolj učinkovito. Preselitev oboroženih sil iz Koreje se je kot rečeno že pričela, in sicer po dvofaznem postopku. Vojaki in oprema so bili najprej preseljeni v Irak, iz Iraka pa se bodo po končanih operacijah vrnil v ZDA. Zaradi zapuščanja nekaterih oporišč v Koreji in na Japonskem se te države sedaj močno pritožujejo, češ, da gre za kršitve bilateralnih dogovorov in destabilizacijo regije (OBC 2005).

Graf 4 prikazuje gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA na Japonskem in v Koreji ter v državah članicah Nata.¹² Poleg tega je prikazano tudi gibanje števila vseh pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v tujini.

Graf 4

Modra in rdeča krivulja izkazujeta zanimivo gibanje, saj začneta leta 1996 risati skoraj identično pot. Tako je bilo leta 1996 na Japonskem in v Koreji 79.501 pripadnikov oboroženih sil ZDA, v državah članicah Nata pa 84.841. Hladna vojna je na število pripadnikov oboroženih sil ZDA vplivala najbolj v državah članicah Nata – leta 1989 jih je bilo v teh državah še 319.954, dve leti po koncu hladne vojne, leta 1992, pa 187.378. Leta

¹² Graf 4 je narejen po podatkih iz Tabele 2 (vir: Military Personnel Historical Reports, Directorate for information operations and reports, Military Personnel Statistics).

2004 se trend gibanja v državah članicah Nata obrne navzdol in do leta 2005 pade s 109.301 na 97.285 pripadnikov. Na Japonskem in v Koreji pa se vpad prične leta 2003 in do 2004 pade s 103.782 na 93.974, do leta 2005 pa na 82.625 pripadnikov. Eden izmed najpomembnejših razlogov za ta upad je, kot že omenjeno pri Grafu 2, začetek ameriške akcije v Iraku, kamor so svoje pripadnike oboroženih sil preselili predvsem iz Japonske in Koreje. Zelena krivulja lepo prikaže ravno obraten trend gibanja v letih, ko se je v omenjenih regijah število pripadnikov oboroženih sil ZDA zmanjševalo – leta 2001 je bilo v tujini nameščenih 254.788 pripadnikov oboroženih sil ZDA, leta 2002 je to število padlo na 230.484, nato pa do leta 2005 zopet raslo in se ustalilo pri 290.997.

1.2.3 Evropsko poveljstvo

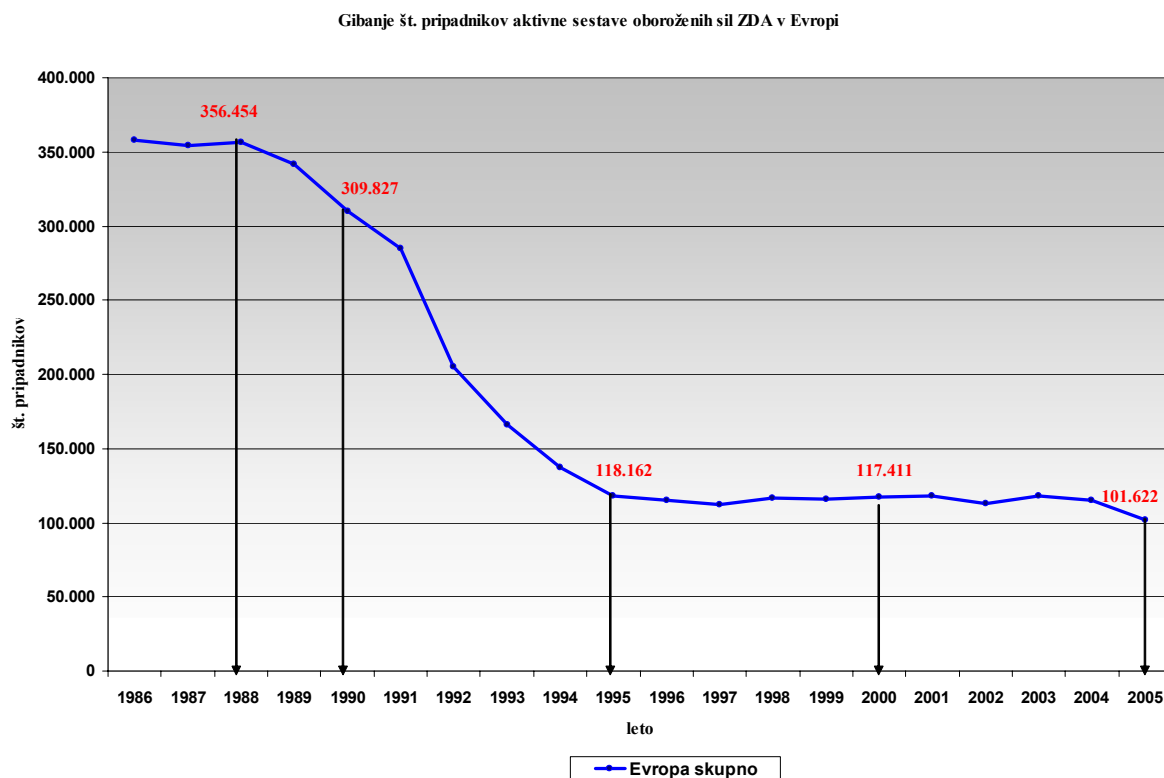
Zgodovina poveljstva za Evropo sega na konec druge svetovne vojne, natančneje v leto 1945, ko se je pričela ameriška okupacija Nemčije. Uradno je poveljstvo za Evropo sicer nastalo leta 1952, ko so tri poveljstva za Evropo (U.S. Naval Forces, U.S. Air Forces, U.S. Army Europe) združili v skupni štab, in sicer U.S. European Command (USEUCOM). Glavni štab tega poveljstva se nahaja v Patch Barracks v Stuttgartu, v Nemčiji. V glavnem štabu in raznih oddelkih po Evropi je zaposlenih okoli 1.200 oseb, ki nadzorujejo delovanje ameriških sil v Evropi. Razporejeni so po 91 državah in ozemljih od Nordkappa do Južnoafriške republike, in od vzhodne obale ZDA do vključno Rusije. Pri delu v najbolj vzhodnih delih Rusije pa USEUCOM-u pomaga USPACOM (U.S. European Command 2005). Poleg običajnih nalog regionalnih združenih poveljstev mora USEUCOM zagotavljati bojne sile v pripravi tudi za NATO. Regionalni poveljnik za Evropo je vrhovni poveljnik zavezniških sil v Evropi oziroma t. i. »Supreme Allied Commander, Europe« (SACEUR).

Reorganizacija ameriških oboroženih sil naj bi zajela tudi Evropo (predvsem Nemčijo), od koder bodo umaknili kar 70.000 pripadnikov sil (Moving on 2004). Za območje njihovega novega domovanja Pentagon omenja Bolgarijo, Poljsko, Češko in Romunijo. Nova oporišča naj bi služila predvsem kot izhodišča za hitre akcije na bližnjem vzhodu in v srednji Aziji. Ameriške sile so pri invaziji na Irak že uporabile oporišča v Bolgariji in Romuniji, predvsem za oskrbovanje letal z gorivom in orožjem (U.S. European Command Facilities 2005). Leta 2004 je poljski obrambni minister Jerzy Szmajdzinski oznanil, da je Poljska že začela pogajanja z ZDA o namestitvi vojaških oporišč na njihovem ozemlju. Gre predvsem za nekdanja oporišča Varšavskega pakta (U.S. European Command Facilities 2005). Tudi regionalni poveljnik za Evropo in vrhovni poveljnik zavezniških sil v Evropi general James L.

Jones je leta 2003 povedal, da se reorganizacija ameriških sil v Evropi dogaja v skladu s transformacijo Nata, kar pomeni, da se središče dogajanja premika na jug in vzhod (U.S. European Command Facilities 2005). Nato tako preusmerja pozornost na svoje oporišče v Neaplju, od koder nadzoruje dogajanja na Balkanu, v severnem delu Afrike in na Bližnjem vzhodu (Pease 2000: 134). To pa so tudi območja, od koder trenutno izvirajo grožnje varnosti, saj gre za območja velikih razsežnosti, ki so zaradi pomanjkanja oblasti in nadzora raj za teroristične skupine (U.S. European Command Facilities 2005). Seveda pa oporišč kot je zračno oporišče Ramstein v Nemčiji, kjer na 1.255 ha dela 10.506 pripadnikov oboroženih sil (Base structure report 2004), ne bodo zapirali, saj je praktično nemogoče preseliti tako veliko oporišče. Število pripadnikov sil, nastanjenih v Evropi, pa naj bi se zmanjšalo iz sedanjih 112.000 na okoli 50.000 (U.S. European Command Facilities 2005).

Graf 5 prikazuje gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v Evropi od leta 1986 do 2005.¹³ Jasno je viden upad po koncu hladne vojne s 356.454 v letu 1988 na 118.162 v letu 1995. Do leta 2004 se je to število gibalo okoli 117.000, konec leta 2004 in v 2005 pa se je kot napovedano pričel trend zmanjševanja števila pripadnikov.

Graf 5

¹³ Graf 5 je narejen po podatkih iz Tabele 2 (vir: Military Personnel Historical Reports, Directorate for information operations and reports, Military Personnel Statistics).

Johnson (2004) piše, da bo pri zmanjševanju prisotnosti ameriških vojakov v tujini glavno nalogo odigrala notranja politika ZDA, ki pa se deli na dva nasprotujoča si tabora. Po eni strani zahteva Kongres zmanjševanje števila oporišč v tujini in vrnitev čim večjega števila vojakov nazaj v ZDA, po drugi strani pa Bela hiša in obrambni minister Rumsfeld napovedujeta zmanjševanje vojaških oporišč doma (ibid.).

Komisija za pregled vojaških struktur v tujini (OBC¹⁴) v svojem poročilu z leta 2005 izraža zadržek do premestitve vojaških struktur iz srednje Evrope nazaj v ZDA. Predlaga, da v Nemčiji ostane vsaj ena težka brigada, s čimer bi ZDA izrazile svojo podporo Natu, operacijam na Kosovu in drugje na Balkanu. Za OBC je prisotnost ZDA v Evropi ključnega pomena pri zagotavljanju globalne stabilnosti. ZDA se tudi zavedajo, da brez vojaške prisotnosti v Evropi ne morejo računati na vodilni položaj znotraj severnoatlantskega zavezništva – SACEUR je po pravilu vedno ameriški regionalni poveljnik za Evropo. Vodilna vloga v Natu pa jim nenazadnje omogoča tudi uresničevanje lastnih nacionalnih interesov. Kot že rečeno, se ZDA strateško preusmerjajo na vzhod in jug Evrope, ter v Afriko, s čimer pa se sočasno ukvarja tudi Nato. (OBC 2005: 9)

Ameriška oporišča v Evropi lahko razdelimo v tri skupine (U.S. European Command Facilities 2005):

- *Glavna operativna oporišča*, kot je zračno oporišče Ramstein v Nemčiji, pomorsko oporišče Rota v Španiji, ipd., v katerih bodo pripadniki sil ZDA nastanjeni stalno.
- *FOS* (razloženo na str. 22), kot je oporišče Camp Bondsteel na Kosovu, Camp Eagle v Bosni, zračno oporišče Incirlik v Turčiji. Ta oporišča so vedno na voljo ameriškim silam, v njih vojaki niso stalno nastanjeni, njihova prednost pa je, da ko pridejo z neko nalogo, je oporišče nemudoma funkcionalno.
- *CSL* (razloženo na str. 22). Gre za dogovore sklenjene vnaprej, ki ZDA zagotavljajo, da jim bo država sopogodbena kadarkoli v primeru potrebe ali nuje dala v uporabo neko ozemlje ali pristanišče, ki bi ga potrebovali.

Po sklepih OBC z leta 2005 bodo:

- V vzhodni Evropi in Afriki na novo nastala oporišča tipa FOS in CSL, kar pomeni, da bo v njih nameščenih malo ali nič pripadnikov oboroženih sil. Namen prisotnosti v Afriki je namreč zagotoviti stabilnost in varnost regije, za kar pa zadošča oblika CSL, ki zagotavlja

¹⁴ Več o OBC v podpoglavju 2.2, na strani 36 in 37.

nemoteno izvajanje vojaških akcij in vaj, razdeljevanje humanitarne pomoči, ustvarjanje miru, ohranjanje miru in druge stabilizacijske operacije. (OBC 2005: F2)

- V Nemčiji se bo zmanjšalo število velikih baz (gre predvsem za t. i. glavna operativna oporišča). Največji upad bodo doživele oborožene sile kopenske vojske, tako v številu pripadnikov kot tudi v številu oporišč (okoli 60 % zmanjšanje), letalske in pomorske sile pa bodo deležne manjših zmanjšanj (vsaka po 20 %). Ohranila se bodo le glavna operativna oporišča v najbolj razvitih delih zahodne Evrope – štab Nata ostaja v Monsu, štab EUCOMA v Stuttgartu. Letalske sile bodo ohranile oporišča Ramstein, Spangdahlem, Rota in Lakenheath. Mornarica bo ohranila pomembne baze v Sigonelli, Roti, Neaplju, zalivu Sauda in v La Madaleni. Kopenske sile pa bodo obdržale štabe v Grafenwohru, Ansbachu, Vincinzi in Wiesbadnu. (OBC 2005: F4)

- Rezultat sprememb v Evropi bo zmanjšanje števila nameščenih vojakov za 42.000, ukinitvev okoli 200 oporišč in ustanovitev novih oporišč (FOS, CSL) na vzhodu. (OBC 2005: F13)

1.2.4 Južno poveljstvo

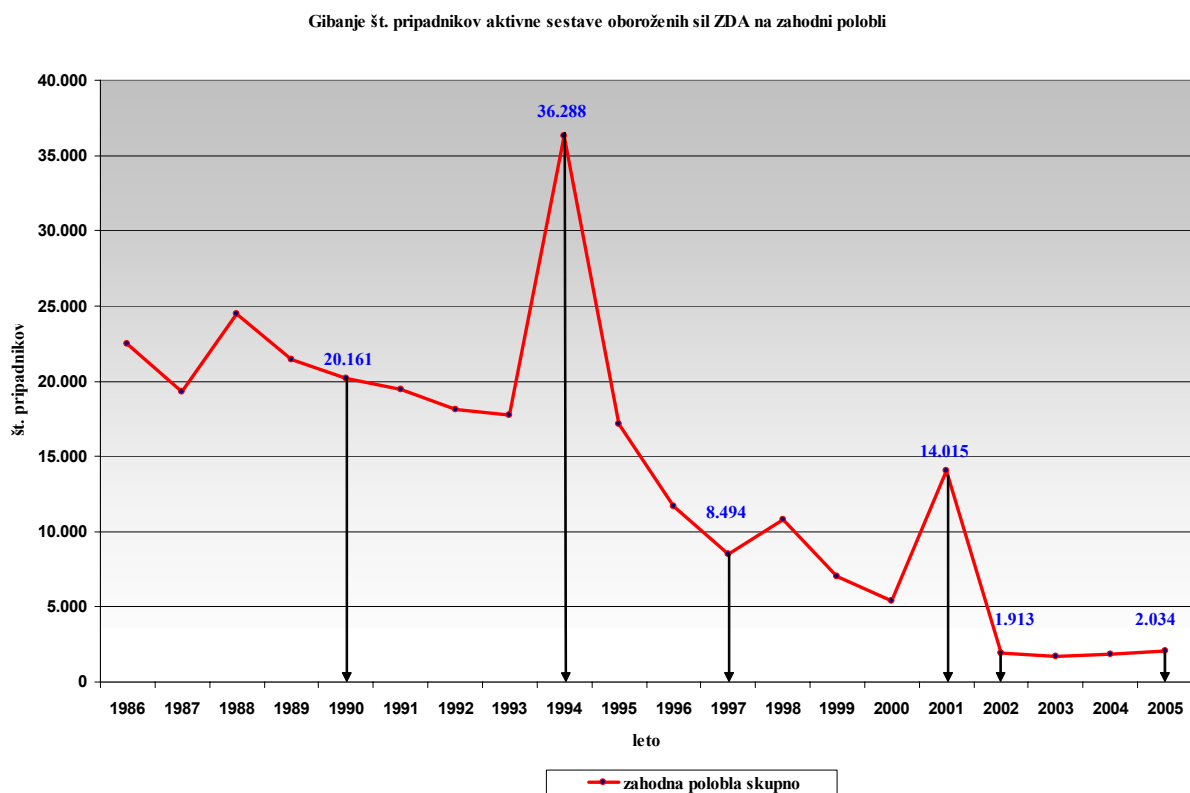
Zgodovina delovanja ameriških oboroženih sil v južni in srednji Ameriki je stara že več kot 180 let oziroma je nastala z Monroejevo doktrino¹⁵ leta 1823, s katero so ZDA razglasile, da ameriški kontinent ni več odprt za evropsko kolonizacijo, in da ZDA ne bodo tolerirale evropskega vmešavanja v zadeve ameriških držav (Degan 2000: 51). To je bil predvsem odgovor na poizkuse Svete alianse, ki je zaman hotela z vojaško silo odgovoriti na upore v španskih kolonijah južne in srednje Amerike, ki so si takrat ravno prizadevale za svojo samostojnost. Vendar te nekdanje kolonije svoje samostojnosti niso dolgo uživale, saj so bile od konca 19. stoletja območje neprestanega intervencionizma ZDA. Leta 1855 je ameriški marinec William Walker napadel Nikaragvo in se razglasil za tamkajšnjega predsednika. Po dveh letih vladanja ga je Kostarika s silo izgnala. Od takrat dalje pa so se nanizale še ostale intervencije: v Dominikansko Republiko (1905 in 1965), v Nikaragvo (1912 in 1980), v Mehiko (1914), na Kubo (1961), v El Salvador (kontinuirano v 80-ih letih 20. stoletja), na Grenado (1983), v Panamo (1989), zgodili pa so se tudi državni udari podprti s strani ameriške CIA v Gvatemali (1954) in v Čilu (1973). (Priest 2004: 198)

¹⁵ Imenuje se po predsedniku ZDA Jamesu Monroeju, dejansko pa je doktrino osnoval takrat še državni sekretar, kasneje pa tudi predsednik ZDA John Quincy Adams.

Od leta 1947, ko je bilo južno poveljstvo ZDA oblikovano, pa do leta 1999, ko je Panama od ZDA prevzela vodenje Panamskega kanala, je regionalni poveljnik južnega poveljstva imel veliko moč, saj je imel na voljo kar 11.000 vojakov, nameščenih predvsem v Panami, vedno pa je lahko zahteval dodatne okrepitve. Dandanes v tej regiji služi okoli 2.034 pripadnikov oboroženih sil. Večina jih deluje v Portoriku na misijah preprečevanja širjenja prepovedanih drog, okoli 500 pripadnikov je nameščenih v Hondurasu, nekaj pa jih dela v zračnih oporiščih, od koder nadzorujejo zračni promet in prestrezajo letala, ki prevažajo prepovedano drogo. (Priest 2004: 198)

Graf 6 prikazuje gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA na zahodni polobli od leta 1986 do 2005 – v to regijo spadajo Antigva in Barbados, Argentina, Bahami, Barbados, Belize, Bermudsko otočje, Bolivija, Brazilija, Kanada, Čile, Kolumbija, Kostarika, Kuba, Dominikanska republika, Ekvador, El Salvador Gvatemala, Gvajana, Haiti, Honduras, Jamajka, Mehika, Nikaragva, Panama, Paragvaj, Peru, Surinam, Trinidad in Tobago, Urugvaj, Venezuela.

Graf 6

Od leta 1990 do 2005 je v tej regiji trend gibanja števila pripadnikov ameriških oboroženih sil usmerjen navzdol, skoki iz splošnega trenda pa so posledica intervencij ZDA.

Leta 1994 so intervenirali na Haitiju, zaradi česar se je število njihovih pripadnikov na Haitiju povečalo, in sicer z 12 leta 1993, na kar 17.495 v letu 1994. Leta 1995 je misijo na Haitiju prevzela OZN, zato se je število ameriških vojakov tam zmanjšalo na 1.616. Ta intervencija je torej pognala število njihovih pripadnikov na zahodni polobli iz 17.738 v letu 1993, na 36.288 v letu 1994. Leta 1995 je bilo na zahodni polobli v raznih vojaških oporiščih nameščenih le 17.132 pripadnikov. Porast v letu 2001 pa je sprožil teroristični napad v New Yorku.

Razlog, da se je ameriška prisotnost in aktivnost v tem delu sveta drastično zmanjšala je, da so sredi 90-ih let 20. stoletja Argentina, Brazilija, Čile, Gvatemala, Paragvaj in Urugvaj sprejele demokratično izvoljeno oblast. In ko sta se mir in demokracija razširila preko kontinenta je južno poveljstvo postalo edino regionalno združeno poveljstvo, ki odslej nima pripravljenega niti enega bojnega načrta za svoje področje (Priest 2004: 199). To pomeni, da sta Pentagon in Bela hiša ocenila, da praktično nobena vojna, ki bi izbruhnila kjerkoli v tej regiji, ne bi ogrozila nacionalne varnosti ZDA. Takšno stališče pa pomeni, da mora regionalni poveljnik prestrukturirati namen in cilje svojega obstoja, ali pa bo postal nepomemben.¹⁶ Leta 2000 se je kot takratni regionalni poveljnik južnega poveljstva te nadloge otepal general Charles Wilhelm, ter našel razlog za svoj obstoj v pomoči pri prestrukturiranju oboroženih sil držav v regiji. Vendar civilno vodstvo v Washingtonu nad to idejo ni bilo navdušeno nad idejo. Realizacijo reforme je oviral tudi zakon, ki ga je Kongres sprejel v 80-ih letih, s katerim so omejili ameriško vojaško in policijsko usposabljanje tujih sil v južni Ameriki. T. i. »Leahy Amendment« je preprečeval, da bi ameriška vojska še kdaj sodelovala z vojskami, ki so kasneje morale svoje lastne državljane (Priest 2004: 200).¹⁷

Glavni štab poveljstva je od leta 1999 v Miamiu na Floridi, po tem ko so se oborožene sile ZDA morale umakniti iz Paname. To je sicer najmanjši štab združenih poveljstev, saj zaposluje le okoli 850 pripadnikov oboroženih sil in 130 civilistov, v njem pa delajo uslužbenci raznih uradov in agencij – iz Urada za droge (DEA, DIA), Državne varnostne agencije (NSA), Obalne straže, Carinskega urada in tudi iz Ministrstva za zunanje zadeve. Iz Paname so tako skoraj vse enote odšle v Portoriko. Enota Joint Task Force Bravo pa je ostala v Soto Canu v Hondurasu. Poveljstvo si je po letu 1999 zagotovilo tudičasna oporišča v Comalapi (El Salvador), v Manti (Ekvador), na Arubi in Curacau (Nizozemski Antili). (U.S. Southern Command 2003)

¹⁶ Regionalnega poveljnika južnega poveljstva njegovi kolegi posmehljivo imenujejo sestrski CinC («the sister CinC»). (Priest 2004: 199)

¹⁷ Besedilo zakona govori, da se ne bo zagotovilo finančnih sredstev za tuje oborožene sile, če bo minister za zunanje zadeve presodil, da obstajajo dokazi, ki bremenijo tuje sile kršenja človekovih pravic. (Priest 2004: 185)

Enote znotraj južnega poveljstva, ki še delujejo neposredno v tujini so zadolžene za upravljanje z vojaškim letališčem v Hondurasu; za koordinacijo vojaškega delovanja na področju preprečevanja širjenja prepovedanih drog; za obveščevalne naloge v regiji, ki se tičejo prepovedanih drog (zagotavljanje radarske kontrole tajnih poletov). Misije za boj proti prepovedanim drogam so stalne tudi v Kolumbiji, kjer po zakonu ZDA ne sme biti nameščenih več kot 500 pripadnikov oboroženih sil in ne več kot 300 civilistov, ki usposablajo kolumbijske sile v protiuporniškem bojevanju, upravljajo s kontrolnimi točkami, nadzorujejo zračni promet itd. ZDA zračni promet nadzorujejo tudi s svojimi tremi radarji v Peruju, na Arubi in na Curacaou. (U.S. Southern Command 2005)

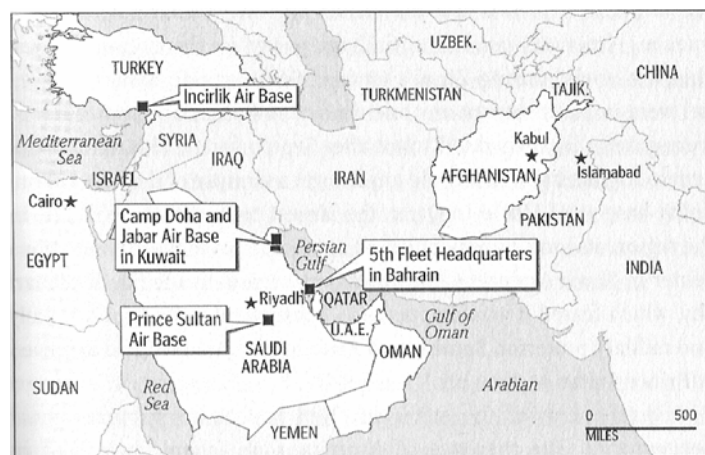
1.2.5 Osrednje poveljstvo

Nastanek osrednjega poveljstva sega v leto 1983, ko je takratni predsednik ZDA Ronald Reagan spremenil sile za hitro posredovanje v samostojno združeno regionalno poveljstvo.¹⁸ Preobrazba se je zgodila skoraj čez noč, k temu pa je pripomoglo dejstvo, da je bila ameriška vojska pred tem že z obema nogama prisotna v regiji. Če naštejemo le nekaj večjih ameriških posegov: izraelsko-palestinski mirovni proces, podpora Izraelu, Egiptu in Saudski Arabiji, osamitev Irana, izčrpavanje Iraka po operaciji Puščavski vihar, itd. V večini primerov se je Kongres pri implementaciji politik obrnil na vojaško pomoč – v regijo je na posredovanje poslal ameriške čete in letalonosilke, ali pa je povečal vojaško pomoč in urjenje v regiji. Snovalci politik so tako zmotno predvidevali, da pot do stabilnosti in miru vodi skozi Pentagon. Priestova (2004: 82) tako v tretjem tisočletju, ko v regiji še vedno vladata nemir in vojna, s tegobo ugotavlja, da političnega dialoga in težaškega dela diplomacije ne morejo nadomestiti milijarde dolarjev, ki so bile porabljene za vojaško opremo. Dogodki in posledice to nedvomno potrjujejo. Leta 1967, ko so se Britanci umaknili s Sueškega prekopa, so ZDA navidezno stabilnost v perzijskem zalivu ohranjale preko dveh zaveznic – Irana in Saudske Arabije. Toda leta 1979 je ta strategija propadla - v Iranu je bil z oblasti zrušen šah, istega leta so zasegli veleposlaništvo ZDA v Teheranu, revolucija v Iranu, ki jo je vodil Ajatolah Rukollah Homeini, pa se je krepila. Sovjeti so nato napadli Afganistan. Obdobje je zaznamovala še naftna kriza, ki je ZDA prvič po drugi svetovni vojni dokazala, da so na ekonomskem področju ranljivi.

¹⁸ Sile za hitro posredovanje («Rapid Deployment Joint Task Force») je leta 1980 ustanovil predsednik ZDA Jimmy Carter, ker je želel zagotoviti nemoten transport nafte preko perzijskih držav in tako zaščititi ameriški nacionalni interes. (About U.S. Central Command n.d.)

Kot že omenjeno, so leta 1980 tako najprej nastale sile za hitro posredovanje, ki zaradi neurejene linije poveljevanja in podfinanciranosti niso mogle slediti dogodkom v regiji. V Libanonu je izbruhnila državljanska vojna, v Bejrutu je v napadu na postojanko ameriških marincev umrlo 241 Američanov, Iran in Irak sta stopila v vojno, umorjen je bil predsednik Egipta Anwar Sadat. Nenazadnje pa je za nastanek osrednjega poveljstva kriv tudi takrat relativno nov fenomen bojevanja, in sicer bližnjevzhodni terorizem.

Osrednje poveljstvo je do leta 1999 obsegalo Egipt, države Perzijskega zaliva, roga Afrike, Pakistan in Afganistan, nato pa se mu je priključilo še pet republik nekdanje Sovjetske zveze, in sicer Kazahstan, Kirgizistan, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan (Priest 2004: 83).¹⁹ Predvsem v Perzijskem zalivu je bilo nameščanje ameriške vojske tiho in umaknjeno očem medijev. V Katarju so ZDA postavile oporišče Al Udeid, vredno okoli milijardo USD. Al Udeid je bilo do začetka ameriške invazije na Irak leta 2003, ko je v Iraku zrasločasno oporišče Anakonda²⁰, največje oporišče v regiji. Imelo je dolgo vzletno-pristajalno stezo in je služilo kot alternativa glavnemu centru za zračne operacije v Saudski Arabiji. Izkazalo se je kot dobra naložba po tem, ko je Saudska Arabija omejila delovanje centralnega zračnega oporišča pri njih, ker se je bala, da bi izpadla preveč ubogljiva in podrejena ZDA in njihovim interesom (Priest 2004: 84).

Slika 4 – Perzijski zaliv

Poudarjena so 4 največja vojaška oporišča v Perzijskem zalivu. (Priest 2004: 83)

¹⁹ Oborožene sile ZDA so se na tem področju prvič pojavile pred bombardiranjem Afganistana leta 2002 – najprej so sklenile najemne pogodbe za nekdanje sovjetske zračne baze v Uzbekistanu, nato s Tadžikistanom, konec leta 2002 pa še s Kirgizistanom, kjer naj bi na 14,97 ha namestili 3.000 vojakov. S temi novimi oporišči so ZDA prvič v zgodovini namestile svoje sile na južno mejo Rusije ter dokončno obkolile Kitajsko, saj imajo svoja oporišča že na njeni vzhodni in južni meji. (Duskin 2002)

²⁰ Camp Anaconda v Iraku je tako veliko oporišče, da za delovanje potrebuje 9 notranjih avtobusnih linij. Zavzema področje v velikosti 25 km², v njem pa je nameščenih okoli 20.000 vojakov. (Johnson 2004)

Prisotnost ZDA na t. i. sveti muslimanski zemlji v Saudski Arabiji je bila glavni dejavnik za začetek svete vojne, ki jo je zloglasni Osama bin Laden sprožil proti ZDA in saudskim monarhom. Zaradi tega si nobena od islamskih držav v regiji, ki je gostila ZDA, ni želela tega tudi javno razglasiti. V Kuvajtu je Pentagon dolgo časa prikrival svoje oporišče tako, da ga je medijem predstavljal kot vojaško vajo Operacija puščavska pomlad.²¹

Poleg Saudske Arabije in Kuvajta so Američanom odprli vrata tudi v Omanu, Bahrajnu, Katarju in Združenih arabskih emiratih, ki pa niso gostili vojakov, ampak ameriške obveščevalce, orožje, skladiščili pa so tudi transportna sredstva. Poleg vojakov in obveščevalnih agentov pa v regiji deluje povprečno tudi 1.400 ameriških državljanov (upokojenih vojaških oficirjev), ki urijo oborožene pripadnike saudske narodne garde, ki ščiti monarhijo pred državnim udarom in raznimi rivalskimi klani. Po podatkih Priestove (2004: 85) stotine pripadnikov ameriških oboroženih sil redno potuje v regijo, kjer prodajajo orožje in urijo tamkajšnje enote v uporabi in servisiranju opreme.

Štab USCENTCOM-a je v zračnem oporišču MacDill v Tampi na Floridi, kjer je zaposlenih 900 oseb (About U.S. Central Command n.d.). Poveljstvo je odgovorno za zagotavljanje varnostnih interesov ZDA v 25 državah regije (Afganistan, Bahrajn, Džibuti, Egipt, Eritreja, Etiopija, Iran, Irak, Jordan, Kazahstan, Kenija, Kuvajt, Kirgizistan, Oman, Pakistan, Katar, Saudska Arabija, Sejšeli, Somalija, Sudan, Tadžikistan, Turkmenistan, Združeni arabski emirati, Uzbekistan in Jemen), kot tudi za Rdeče morje, Arabsko morje in zahodni del Indijskega oceana (U.S. Central Command (USCENTCOM) 2005).

Poveljstvo sestavljajo pripadniki vseh rodov oboroženih sil ZDA, vendar jih je iz že zapisanih razlogov le malo stalno nameščenih v regiji. Tako osrednje poveljstvo predstavlja dom predvsem za pripadnike mornariških sil in marincev, od leta 2003, ko se je pričela invazija na Irak, pa so v regiji dejansko prisotni pripadniki vseh rodov ameriških oboroženih sil, čeprav so uradno tam nameščeni le začasno.

Znotraj Saudske Arabije delujeta dve nebojni organizaciji ameriške vojske, obe namenjeni zagotavljanju varnosti. Prva je misija ameriške vojske za usposabljanje (»U.S. Military Training Mission«), druga pa je »Office of the Program Manager, Saudi Arabian National Guard«, ki usposablja pripadnike saudske narodne garde za kopensko obrambo kraljestva. Slednja zaposluje 136 pripadnikov sil, prva omenjena pa 190. V regiji poleg teh dveh deluje še nekaj drugih vojaških organizacij, ki zagotavljajo tehnično (TAFT), gradbeno pomoč, idr. Vse te organizacije pa ne odgovarjajo regionalnemu poveljniku združenih sil,

²¹ »Operation Desert Spring« je bila vaja, s katero se je v štirih mesecih navideznega izmenjevanja pripadnikov oboroženih sil v Kuvajtu namestilo kar 1.500 vojakov.

ampak so pod nadzorom ameriškega ministra za obrambo. Vodja ameriške vojaške misije za usposabljanje je hkrati tudi predstavnik ministrstva za obrambo v Saudski Arabiji.

ZDA pa svoj velik interes v regiji polni naravnega energetskega vira – nafte, izkazujejo predvsem preko številnih vojaških posredovanj:

- »Desert shield« (1990) je obranila Saudsko Arabijo pred iraško agresijo, »Desert storm« (1991) je osvobodila Kuvajt, »Southern watch« (1992) je vsilila Iraku zaprtje zračnega prostora južno od 32. vzporednika, s čimer so zaščitili Kurde, »Provide comfort« (1991) je izvedla humanitarno akcijo na severu Iraka in zaščitila Kurde pred turškimi in iraškimi oboroženimi silami, »Vigilant warrior« (1994) se je odzvala na ponovno iraško agresijo nad Kuvajtom, po letu 2001 sta se izvedli še dve operaciji, in sicer »Enduring freedom« (2001) in »Iraqi freedom« (2003).

Strategija nacionalne varnosti ZDA za to regijo je bila zaščita nemotenega toka nafte, varnost koalicijskih partnerjev, mir v regiji in dostop do trgov. CENTCOM je to nalogo izvajal z vojaško navzočnostjo v regiji, z vojaškimi vajami in programi varnostnega sodelovanja. Po 11. 9. 2001 je bil v strategijo vključen še boj proti terorizmu.

1.2.6 Severno poveljstvo

Severno poveljstvo obsega kontinentalni del ZDA, Aljasko, Kanado, Mehiko in 500 navtičnih milj širok morski pas okoli obale ZDA. Vanj spada tako tudi Mehiški zaliv, Portoriko in Deviško otočje, Havajsko otočje pa je v domeni pacifiškega poveljstva.

Leta 2002 je v okviru Plana združenega poveljstva (»Unified Command Plan«) USNORTHCOM doživelo največjo spremembo po letu 1946, ko je bilo združeno poveljstvo ustanovljeno. USNORTHCOM je tako od leta 2002 odgovorno za kopensko, zračno in pomorsko obrambo ZDA. Poveljujoči USNORTHCOM-u je zadolžen za vodenje domovinske obrambe, je vodja severnoameriškega poveljstva za zračno obrambo (NORAD - »North American Aerospace Defense Command«), ki si ga ZDA delijo s Kanado. (U.S. Northern Command 2005)

Glavni štab poveljstva je v zračnem oporišču Peterson v Koloradu v ZDA. Razpolaga s približno 1.000 pripadniki oboroženih sil (tako civilisti, kot tudi vojaki), letni proračun pa se giblje okoli 70 milijonov USD (Who we are 2005).

Oporišča, s katerimi USNORTHCOM razpolaga v tujini, so tako kot tudi vsa oporišča ostalih združenih regionalnih poveljstev v tujini primarno namenjena domovinski varnosti in

obrambi. Ta logika izhaja še iz časa hladne vojne, ko so računali, da bodo v primeru spopada s Sovjetsko zvezo vse operacije izvršene v tujini, ter da se bodo tako izognili bojevanju na domačih tleh. Vojaški pomen domovinske obrambe se torej skriva v stalni namestitvi sil v tujini.

Vendar domovinska varnost ni bila vedno v domeni vojske. Šele po terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001 je le-ta prešla iz rok civilnega dela (izvajal jo je FBI) v vojaški del. Vendar pa delo koordinira direktor Urada za domovinsko varnost, ki spaja civilne in vojaške strukture za zagotavljanje varnosti. (U.S. Northern Command 2005)

Ker severno poveljstvo ne razpolaga z vojaškimi oporišči v tujini, se diplomatska naloga z njim ne ukvarja bolj podrobno.

---- O ----

Zgodovina ameriške vojske sega daleč nazaj in za tako dolgo obdobje bi bilo nemogoče empirično preveriti tezo, ki sem si jo pripravil na začetku. Zato sem za preverjanje izbral obdobje od leta 1986 do 2005, na katerega se nanašajo tudi tabele in grafi.

Kot že rečeno, leto 1986 predstavlja mejnik v zgodovini ameriške administracije – poleg že omenjenih sprememb, ki jih je Goldwater-Nicholsov zakon vpeljal, zahteva od predsednika ZDA, da vsako leto Kongresu preda svojo Strategijo nacionalne varnosti (Lieber 2002). Lieber (ibid.) navaja, da so predsedniki ZDA že pred letom 1986 sestavljali podobne strategije, a nikoli poprej to ni bilo zakonsko predpisano. Strategija nacionalne varnosti je postala najpomembnejša strategija ZDA za zagotavljanje državne varnosti, iz katere je razvidna zunanja in notranja politika ZDA za obdobje na katerega se nanaša. V kolikšni meri se ta politika izrazi tudi v realnosti (v primeru te študije na vojaških oporiščih ZDA po svetu), lahko preverimo z uradnimi podatki, ki so zbrani v letnih poročilih o strukturi vojaških oporišč obrambnega ministrstva ZDA (»Base structure report«), ter s članki raznih avtorjev, ki pišejo o tej temi.

Po analizi stanja o razporeditvi vojaških oporišč ZDA v tujini, sledi v drugem poglavju obravnava oblikovanja varnostnih politik ZDA, in v tem smislu predvsem oblikovanje in realizacija SNV. Da bi preverili tezo, da SNV vpliva na razporeditev ameriških oporišč po svetu, je potrebno ta prvi del naloge podkrepiti z idejami, ki so jih različne administracije ZDA zbrale v SNV. V drugem delu so predstavljeni tudi podatki o gibanju višine ameriškega obrambnega proračuna, o gibanju števila pripadnikov aktivne sestave njihovih oboroženih sil v svetu, ter o gibanju števila njihovih vojaških oporišč v tujini.

Poglavje 2

Strategije nacionalne varnosti ZDA in vojaška oporišča

2.1 Uvod

Strategija nacionalne varnosti (SNV) je pregled strateških potreb, za katere administracija ZDA sklepa, da so nujne pri reševanju varnostnih in obrambnih problemov države v prihodnosti. V SNV so predlagana tudi sredstva za uresničevanje predlaganih ukrepov. (Smith 2002)

SNV je le ena izmed mnogih strategij, ki jih v ZDA letno pripravljajo različne veje oblasti. Vendar je SNV najpomembnejša, saj jo pripravi predsednikov kabinet (OBC 2005: D2). Poleg tega pa se morajo smernice predsednikove SNV upoštevati v kar okoli 2.000 drugih strategijah in poročilih, ki jih razni zvezni organi, agencije in uradi letno pošiljajo v Kongres (na primer strategije narodne obrambe, vojaške strategije, štiriletni pregled obrambnih zmogljivosti idr.). (History Q&A 2002)

Goldwater-Nicholsov zakon z leta 1986 zahteva od predsednika, da vsako leto odda kongresu SNV (Lieber 2002). Lieber (ibid.) piše, da omenjeni akt sicer zahteva natančen opis in poglobljeno analizo strateških vprašanj, a so v praksi te strategije prepolne nepotrebne retorike ter nekontraverzних stališč njihove uradne politike. Glavni namen uzakonjenja SNV je dati Kongresu večji civilni nadzor nad planiranjem strukture oboroženih sil. Z zakonom Goldwater-Nichols se je na začetku zdelo, da jim je to tudi uspelo. Vendar je vsaka nadaljnja SNV svojo nalogo opravila slabše. Strategije so v kongres prihajale z zamudo (predsednik Clinton je svojo prvo SNV oddal z eno in pol letno zamudo, Bush mlajši z enoletno zamudo), glavni problem pa je bil, da so dogodki v svetu začeli prehitevati ideje, izražene v strategijah. Torej SNV niso bile več strategije prihodnosti, ampak zgolj opis predsednikovih dosežkov v minulem letu (History Q&A 2002).

Kljub kritikam nekaterih avtorjev ostaja SNV krovna strategija ZDA, ki med Kongresom in Komisijo za pregled vojaških struktur še vedno uživa določen ugled. Tudi obrambno ministrstvo se mora pri pripravi predlogov za zapiranje in odpiranje novih oporišč navezati na nacionalno-varnostne interese, ki jih predsednik izrazi v SNV. Sarkesian (et al. 2002: 5) piše, da je predsednik glavna oseba za artikuliranje nacionalnih interesov, ki morajo biti zapisani, da se v kritičnih trenutkih lahko tudi primerno ukrepa. Novo mednarodno-

varnostno okolje z asimetričnimi grožnjami varnosti pa je zameglilo koncept nacionalnih interesov ZDA, ter tako predsedniku otežilo nalogo.

Medtem ko večina držav v SNV obravnava le svojo ožjo regijo, se SNV ZDA ukvarja s celim svetom. Globalni pristop je nujen, saj imajo ZDA svoje obveznosti in interese do večine držav sveta. To pomeni, da jo obvezujejo razni varnostni dogovori, ekonomski dogovori, ter članstva v različnih regionalnih in univerzalnih organizacijah (Kugler 2002). Globalni pristop ZDA se je začel po koncu druge svetovne vojne, ko se ZDA (za razliko od dogodkov po prvi svetovni vojni) niso odločile za izolacionizem. Da bi zavarovali svoje vrednote v tujini in poskrbeli za njihov nadaljnji razvoj, so ZDA morale ostati aktivne v Evropi in Aziji. Če je po drugi svetovni vojni demokracija postala zahteva, je to pomenilo, da ZDA svojo prisotnost razširijo po celem svetu (Sarkesian, Sam C. et al. 2002: 11).

2.2 Proces transformacije strukture vojaških oporišč

»Globalna mreža vojaških oporišč ZDA je okostje, na katerega bomo vpeli meso in mišičevje naše operativne zmogljivosti, da bomo lahko zavarovali naše nacionalne interese ter interese naših zaveznic.«

(OBC 2005: 4)

Preden začnemo z analizo SNV je potrebno razumeti proces, s katerim se ideje, izražene v SNV o strukturi vojaških oporišč v tujini, implementirajo v realnosti.

V ZDA vsako leto potekajo diskusije o zapiranju in prerazporejanju vojaških oporišč, tako doma kot v tujini. Za potrebe diplomske naloge je zanimiv le del procesa, ki se ukvarja z oporišči v tujini. V procesu transformacije »strukture vojaških oporišč ZDA v tujini« (Overseas basing structure - OBS) sodelujejo vsi najpomembnejši organi administracije – Ministrstvo za obrambo najprej izdelava načrt transformacije v skladu s SNV ter mnogimi vojaškimi strategijami, nato poda svoj predlog posebni Komisiji za pregled vojaških struktur v tujini (Overseas basing commission - OBC), ki jo imenuje Senat s potrditvijo predsednika ZDA. OBC lahko s predloga briše in dodaja oporišča, ki zapadejo v proces transformacije, končno poročilo pa mora biti pripravljeno do 15. avgusta, kot to zahteva zakon (»Military construction appropriations act«). Predlog dobi nato v evalvacijo predsednik ZDA, ki lahko v sodelovanju z OBC predlaga dodatne spremembe. Od predsednika gre predlog nato na odločanje v Kongres. (OBC 2005)

Kot rečeno, je odločanje o oporiščih v tujini del procesa, ki ga vodi Komisija za zapiranje in prerazporeditev oporišč (BRAC – base realignment and closure commission). BRAC se je sicer ukvarjal le z vojaškimi oporišči znotraj ZDA in na njenih teritorijih, vendar so v sklopu transformacije ameriških oboroženih sil v BRAC vključili tudi pregled razporeditve oporišč v tujini. Razlog, zakaj so odločanje o oporiščih v tujini vključili v BRAC je, da zaprtje ali prerazporeditev oboroženih sil v tujini vpliva na prerazporeditev sil v ZDA, kamor preselijo vojake po zaprtju oporišča v tujini. (Base realignment and closure 2005)

Zgodovina razvoja tega procesa se prične v 60-ih letih 20. stoletja, ko so po koncu druge svetovne vojne in vojne s Korejo ZDA morale zapreti neuporabna oporišča. Pod predsednikom Kennedyjem so brez vmešavanja Kongresa ali kakšnih drugih agencij zaprli 60 oporišč v tujini (BRAC 2005). Proti koncu hladne vojne so politična nesoglasja otežila in zaustavila proces zapiranja vojaških oporišč, kljub nenehnemu pritisku Ministrstva za obrambo. Vsak predlog obrambnega ministrstva je namreč moral vsebovati finančno, strateško in okoljevarstveno analizo učinkov, ki bi jih zaprtje oporišča povzročilo. Zapiranje oporišč pa se je lahko pričelo šele, ko je bil predlog potrjen v Kongresu. Zaradi takšnega sistema med letoma 1977 in 1991 ni prišlo do večjih zapiranj vojaških oporišč v tujini. V Kongresu je še vedno prevladoval strah, da se bo zapiranje oporišč odvijalo bolj po političnih in ne varnostnih kriterijih. Zato so leta 1988 ustanovili prvo neodvisno OBC (znotraj prvega kroga BRAC).

Leta 1990 so po vnovičnih nesoglasjih med Kongresom in Ministrstvom za obrambo glede zaprtja oporišč znova imenovali komisijo, ki je bila odgovorna za pripravo predloga za zapiranje oporišč v letih 1991, 1993 in 1995. Predsednik Bush je leta 1991 tako odobril zaprtje 82 oporišč (BRAC history 2001). Od takrat dalje je proces zapiranja oporišč v tujini vedno šel skozi roke OBC.

Osnova delovanja OBC je analizirati SNV, strategije obrambnega ministrstva za vojaška oporišča in globalno prisotnost njihovih sil (IGPBS), ter štiriletnega pregleda obrambne zmogljivosti (QDR). V letu 2002 so tako morali upoštevati strateške in geopolitične kriterije, ki izhajajo iz SNV – obramba domovine pred terorizmom, preprečevanje uporabe orožij za množično uničenje, odvracanje sovražnikov, poglobljanje zavezništev, širitev koalicij, ohranjanje miru in stabilnosti v kritičnih regijah, zagotavljanje nemotenega dostopa do energetskih virov in trgov, utrjevanje vodilne vloge ZDA v svetu.

Najnovejša OBC je morala upoštevati tudi določila IGPBS z leta 2004, ki predlaga, da se globalna navzočnost ameriške vojske transformira iz t. i. »threats-based force« (sile so bile nameščene v neposredni okolici vira groženj varnosti) v »capabilities-based force« (zaradi

asimetričnosti groženj varnosti v 21. stoletju so oporišča postavljena tam, kjer imajo najboljše možnosti za svoje delovanje). Hladne vojne je že nekaj časa konec in struktura vojaških oporišč, ki so služila za odvratanje groženj Sovjetske zveze, je že zdavnaj zastarela. Vendar pa OBC v svojem poročilu iz leta 2005 jasno navaja, da predlog obrambnega ministrstva za transformacijo strukture oporišč v tujini (OBS) ni ustrezen, saj se opira na IGPBS, ki pa je nastala pred 11. septembrom 2001 ter je tako strateško neuporabna in nevarna. Za OBC je OBS izredno pomembna v zagotavljanju varnosti in obrambe ZDA ter njenih zaveznic (OBC 2005: 2). Kot navaja poročilo OBC (ibid.), je položaj vojaških oporišč ZDA v svetu odsev interesov, izraženih v SNV. Nastanek nekega oporišča pa ni vezan na kratkoročni interes, ampak služi varnostni strategiji vrsto let. To dejstvo je v poročilu OBC večkrat potrjeno tudi s citatom, navedenim na začetku tega poglavja. Celotna struktura vojaških oporišč ZDA, tako doma kot v tujini, mora delovati kot povezana celota oziroma telo in zadoščati potrebam nacionalno-varnostne strategije ZDA (OBC 2005: 6). Tudi Prebilič (2002: 445) poudarja, da se je potrebno zavedati, »/d/a vojaške baze niso stalnica v določenem okolju, temveč se njihova lokacija spreminja s potrebami držav, ki sledijo vsem spremembam, predvsem varnostnim, v mednarodnem okolju.«

OBC opozarja, da je spreminjanje OBS v času dveh velikih vojaških operacij (operacija »Enduring Freedom« v Afganistanu iz leta 2001 in operacija »Iraqi freedom« v Iraku iz leta 2003) pripeljalo ZDA do mej njihovih zmogljivosti (OBC 2005: IV). Dejstvo pa je, da so se oporišča prav z ameriškimi vojnami začela širiti po tujini. Špansko-ameriška vojna je ZDA omogočila, da so v prvi polovici 20. stoletja postale svetovna velesila. Po letu 1940, ko so ZDA vstopile v drugo svetovno vojno, se je njihovo število dramatično povečalo. S koncem hladne vojne v 90-ih letih so ZDA, kljub številnim umikom svojih sil iz Evrope (več kot 270.000 pripadnikov kopenskih sil in 160.000 pripadnikov letalskih sil je takrat odšlo iz Evrope), uspele ohraniti status velesile. (OBC 2005: 5)

Kako velika in zmogljiva je ameriška administracija danes, najlažje razumemo že z navedbo števila projektov, ki v ZDA potekajo ves čas naenkrat – po 11. 9. 2001 se ZDA ukvarjajo s svetovnim bojem proti terorizmu (vojna v Afganistanu), s protiporniškim bojevanjem, s postavitvijo države v Iraku, s preprečevanjem širjenja orožij za množično uničevanje, z reformo svoje vojaške strukture, razvijajo nove tehnike in sredstva bojevanja, nenazadnje pa morajo redno skrbeti za dobre odnose z zaveznicami.

2.3 Statistika transformacije vojaških oporišč ZDA v tujini

Od konca hladne vojne v ZDA vsako leto potekajo politične borbe okoli zapiranja in prestrukturiranja vojaških oporišč doma in v tujini. Hladna vojna je nedvomno zelo pomembno obdobje v ameriški zgodovini, ki je spremenila in okrepila njeno vojaško strukturo. Po koncu hladne vojne so se pričeli pojavljati pritiski za transformacijo vojaške strukture, saj ta enostavno ni več ustrezala novim varnostnim zahtevam. Nove grožnje varnosti niso več toge (kot v času hladne vojne), ampak so dinamične in nepredvidljive. Zato reforma stremi k večji fleksibilnosti – takšna struktura oporišč se bo namreč lažje prilagodila razvijajočim se političnim, ekonomskim in vojaškim interesom ZDA. Bolj učinkovita struktura oporišč bo razbremenila proračun, hkrati pa omogočila vrnitev pripadnikov oboroženih sil in njihovih družinskih članov domov. (Spencer 2004)

Odvračanje groženj Sovjetske zveze z uporabo masivnega vojaškega aparata je z razpadom Sovjetske zveze in komunizma ostalo zgolj eden izmed ciljev strategije nacionalne varnosti, a ne več najpomembnejši. Z novim tisočletjem in razvojem novih vojaških tehnologij je prišla tudi že omenjena transformacija ameriške vojske oziroma največja reforma po koncu druge svetovne vojne. Na eni strani je potrebno drastično zmanjšati stroške za ohranjanje nekaterih že preživelih oporišč v tujini, po drugi strani pa se povečujejo vlaganja v nova, bolj natančna orožja, ki potrebujejo čedalje manjšo vpletenost človeškega faktorja; transportne in logistične zmogljivosti so se povečale in ne potrebujejo več tolikšnega števila nameščenih vojakov po svetu za izvajanje strategije nacionalne varnosti.

Tako vsaj pišejo razni strategiji obrambnega ministrstva ZDA. V realnosti oziroma v statistiki (tabela 1, graf 7) pa se zmanjševanje števila oporišč ne kaže tako jasno, kot se kaže na papirju - v raznih strategijah in reformi oboroženih sil ZDA.

Iz Tabele 1 lahko razberemo, da se od leta 1999 do 2005 število oporišč ZDA v tujini ni zmanjševalo, ampak se je v šestih letih povečalo za 137. Po podatkih iz Base structure reporta za leto 2004 je število oporišč v tujini doseglo višek prav to leto, ko jih je bilo 860. Res pa je, da se je število vojaških oporišč doma, v ZDA, v omenjenem obdobju drastično zmanjšalo, in sicer se je kar prepolovilo v primerjavi z letom 2001.

Tabela 1

(prirejeno po Base structure report iz omenjenih obdobji²²; podatki do 1999 po U.S. overseas/foreign bases by region, razen leto 1995 po Base closure and realignemnt report 1995)

Leto	Skupno število vojaških oporišč ZDA	Skupno število vojaških oporišč ZDA v tujini
1947	/	1.139
1949	/	582
1953	/	815
1957	/	883
1967	/	1.014
1975	/	865
1988	/	794
1995	/	718
1999	3.474	634
2001	6.126	736
2002	6.425	725
2003	6.702	702
2004	4.702	860
2005	3.376	737

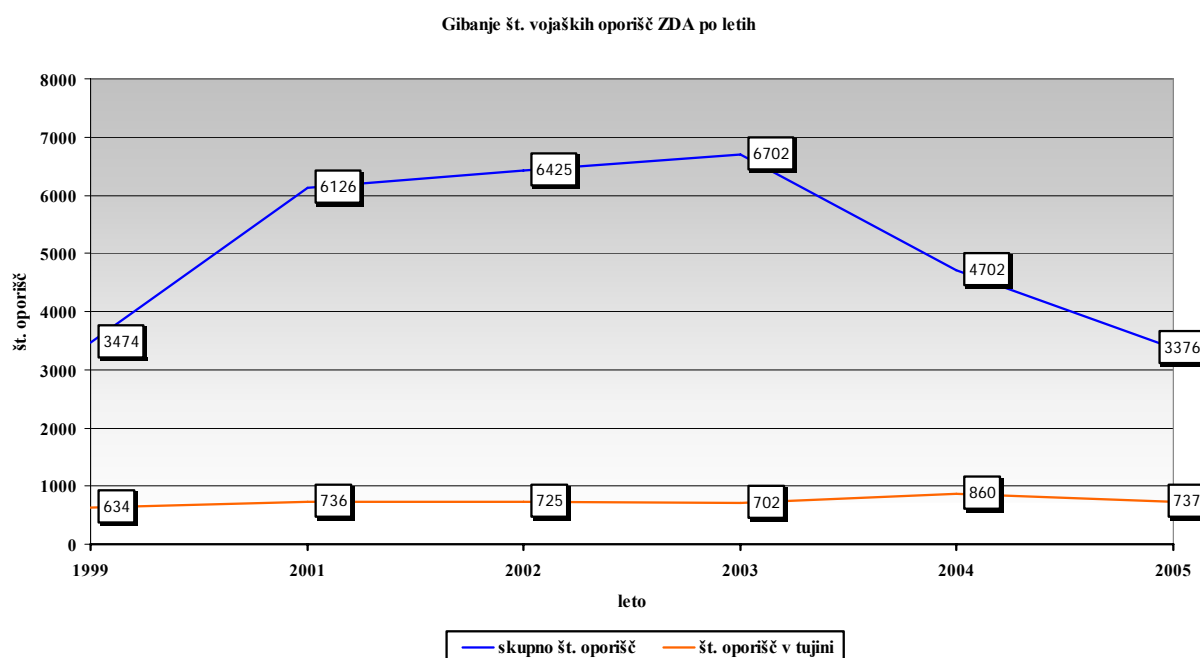
Naslednji Graf 7 je narejen po podatkih iz Tabele 1 in predstavlja gibanje skupnega števila vojaških oporišč ZDA doma in v tujini (modra krivulja), ter gibanje števila vojaških oporišč ZDA v tujini (rdeča krivulja). Krivulji sta vrisani le za leta po 1999, ker podatki za predhodna leta niso popolni, saj ne vsebujejo podatkov o skupnem številu vojaških oporišč ZDA. V Tabelo 1 sem nepopolne podatke vključil zaradi boljše predstave o gibanju števila vojaških oporišč ZDA v tujini, kar je tudi namen te naloge.

Iz Tabele 1 je razvidno, da tudi v času hladne vojne ZDA v tujini niso imele kaj dosti več vojaških oporišč kot kasneje – obstaja trend upadanja števila oporišč v tujini vse od konca druge svetovne vojne. Gilmore (2003) trdi, da oporišča ZDA v tujini še vedno odražajo stanje iz obdobja hladne vojne, ter naj tako ne bi zamenjala svoje lokacije vse od zadnje večje spremembe v varnostni strategiji ZDA, in sicer od druge svetovne vojne. Leta 1947 so ZDA imele aktivna vojaška oporišča v tujini še iz časov svetovne vojne (bilo jih je

²² Base structure report (2005, 2004, 2003, 2002, 2001, 1999)

kar 1.139), leta 1949 pa so to število oklestili na 582. Zanimivo je, da je v letih 1953 in 1967, ko so bile ZDA v vojni s Korejo in z Vietnamom, število ameriških vojaških oporišč v tujini zelo zraslo. Od leta 1957, ko so ZDA imele 883 oporišč, pa do leta 1967, ko je vojna v Vietnamu dosegla vrhunec, je bilo oporišč v tujini že 1.014. Leta 1953, proti koncu korejske vojne, pa so imeli 815 vojaških oporišč v tujini. Leta 1949 je to število padlo na 582. Če pogledamo statistiko 21. stoletja, ko so ZDA do leta 2003 vstopile v dva oborožena spopada (v Afganistanu in Iraku), vidimo, da je porast števila oporišč v tujini praktično zanemarljiv. Lahko sklepamo, da je k temu pripomogel hiter razvoj vojaške tehnologije in novih metod in načinov bojevanja, ki potrebujejo manj človeškega faktorja.

Graf 7

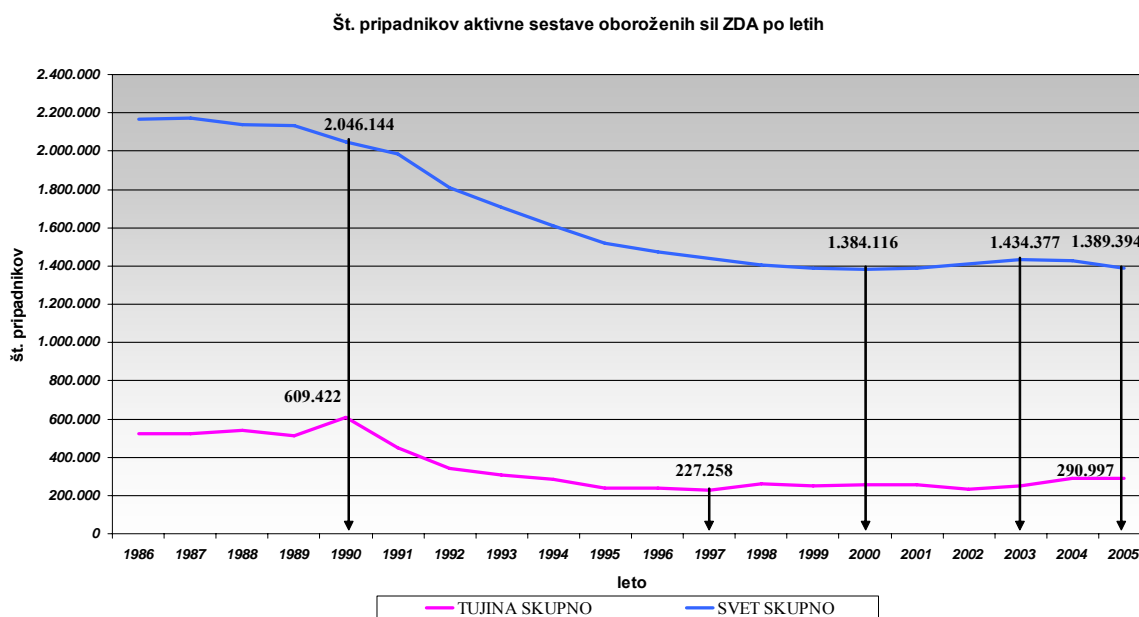

Ker so uradni podatki o gibanju števila vojaških oporišč ZDA v tujini do leta 1999 nedostopni, sem si za potrebe naloge moral pomagati z uradnimi podatki o gibanju števila pripadnikov aktivne sestave njihovih oboroženih sil (nameščenih v tujini po regijah), ter z gibanjem višine ameriškega obrambnega proračuna. V Prilogi 4 je Tabela 2, v kateri sem zbral uradne podatke ameriškega Ministrstva za obrambo o številu njihovih pripadnikov oboroženih sil v tujini po regijah. Po tej tabeli je narejen Graf 8. V Prilogi 5 je Tabela 3, v kateri sem zbral uradne podatke o obrambnem proračunu ZDA v letih od 1986 do 2005. V Prilogi 6 pa je Tabela 4, v kateri so združeni podatki iz Tabele 2 in 3 in narejen Graf 9, ki je

predstavljen v naslednjem podpoglavju o pregledu strategij nacionalne varnosti od leta 1986 do leta 2005.

Gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA je predstavljeno na Grafu 8. Z modro krivuljo je prikazano gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA doma in v tujini, z rdečo pa število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil, ki so nameščeni v tujini.²³

Graf 8

Iz Tabele 3 in Grafa 8 je razvidno, da se je število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA od leta 1986 do 2005 zmanjševalo. Najbolj drastičen upad je bil po koncu hladne vojne, po letu 1990, ko je njihovo število padlo z 2.046.144 pripadnikov na 1.384.338 pripadnikov v letu 2000. Do leta 2000 se je to število konstantno zmanjševalo, in v letu 2000 doseglo omenjeni minimum. Število pripadnikov, ki so bili nameščeni v tujini, se je od leta 1990 do 1997 zmanjšalo za skoraj trikrat – s 609.422 na 227.258. Za obdobje po koncu hladne vojne pa lahko trdimo, da je bilo gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA umirjeno ter podobno gibanju ameriških vojaških oporišč v tujini v tem obdobju.

V letih 2002 in 2003 so ZDA vstopile v dva oborožena spopada na tujem ozemlju, s čimer se je ves proces reforme oboroženih sil ZDA za nedoločen čas zaustavil. Zapiranje

²³ Od leta 1995 je v statistiko ameriškega obrambnega ministrstva o številu pripadnikov njihove aktivne sestave oboroženih sil vključena tudi Slovenija – tega leta je bil pri nas nameščen 1 pripadnik, leta 2000 jih je bilo 9, leta 2002 jih je bilo 11, trenutno pa naj bi jih bilo 8. (Directorate for information operations and reports)

nepotrebnih oporišč se je v bistvu spremenilo v nadomeščanje starih z odpiranjem novih, kar pa kumulativno ne prinese nominalnega zmanjšanja vojaških oporišč. Prišlo je le do prerazporeditev.

Problem obstoječih vojaških oporiščih v tujini je, da so nameščena v državah, ki so že sprejele določene okoljske standarde, ki največkrat otežujejo in preprečujejo izvajanje vojaških vaj in manevrov. Zato nameravajo oporišča preseliti na območja, kjer bo izvajanje vojaških vaj neovirano. Tu se kažejo možnosti predvsem v vzhodni Evropi (Češka, Poljska, Romunija) (Spencer 2004). Potrebno pa je poudariti, da pa nova oporišča nastajajo še vedno v največji meri zaradi strateških potreb in ne zgolj zaradi izogibanja okoljskim standardom določenih držav.

2.4 Pregled strategij nacionalne varnosti (1986 - 2002)

»Strategija meji na politiko in državništvo oziroma združuje oboje. V strategiji je vse preprosto, a zaradi tega tudi ne enostavno.«

(Karl von Clausewitz v Sarkesian et al. 2002: 36)

Od Reagana (predsednik ZDA od 1981 do 1989) do Busha mlajšega (predsednik ZDA od 2001, drugi mandat 2005), so vse SNV potrjevale vodilno vlogo ZDA v svetu in naštevale ukrepe za ohranjanje »statusa quo«. Demokratični predsednik Clinton se je od republikanskih razlikoval le po uporabi drugih instrumentov oblasti – stavil je bolj na zunanjo politiko in dolgotrajna pogajanja, republikanci pa bolj na uporabo oboroženih sil v tujini, uporabo vojaških zavezništev, tehnologije, dejavnosti obveščevalnih agencij, itd. Oboji pa v SNV nedvomno stremijo k utrjevanju zavezništev, k mednarodnem miru in stabilnosti, ter k ohranjanju ameriške premoči na ekonomskem in vojaškem področju. In za potrebe tega so vojaška oporišča v tujini nujna. Število vojaških oporišč v tujini ter posledično tudi število pripadnikov oboroženih sil v tujini je potrebno le oklestiti do tiste meje, ki bo še zagotavljala svetovno vojaško premoč ZDA, njeno globalno navzočnost in izpolnjevanje obveznosti do drugih držav. S slednjim mislim predvsem na nudenje vojaške obrambe drugim državam oziroma njihov sprejem pod ameriški vojaški dežnik, ki marsikje po svetu, predvsem na Bližnjem vzhodu, na Japonskem in še kje, zagotavlja stabilnost v regiji.

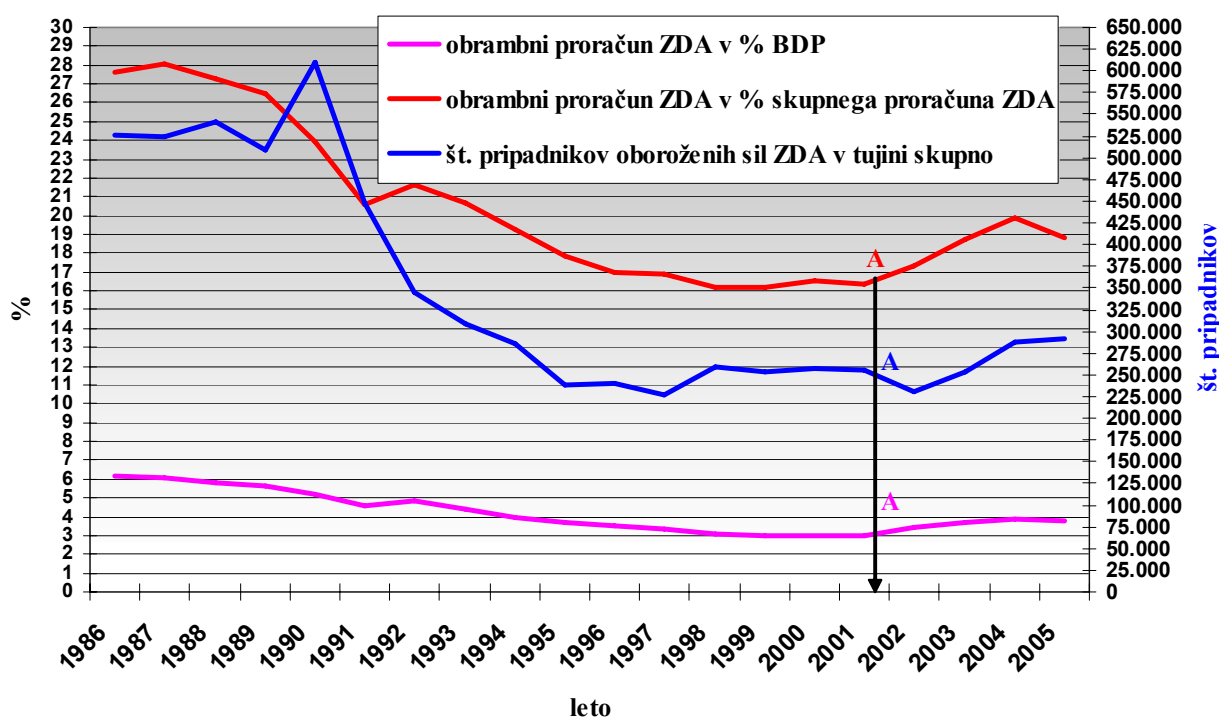
Vse naštetu v prejšnjem odstavku spada v domeno politike nacionalne varnosti, ki vedno izraža le cilje. Strategija nacionalne varnosti pa navaja načine in vire za doseg teh ciljev (Sarkesian et al. 2002: 36). In glavni vir za izvajanje nacionalno-varnostne strategije je

nedvomno obrambni proračun ZDA. Spring (1995) piše, da so se med letoma 1985 in 1994 tako ameriški obrambni proračuni kot tudi število pripadnikov oboroženih sil ZDA konstantno zmanjševali – proračuni v omenjenem obdobju za 35 %, število pripadnikov pa za 25 %. Na Grafu 9 lahko to tudi jasno vidimo.

Trend upadanja ameriških obrambnih proračunov (izraženih v % od njihovega BDP, kot tudi v % od njihovega celotnega / skupnega proračuna) se je prekinil pri točki A, ki je vrisana na Graf 9 (predstavlja leto 2002). Točko bi morda lahko prestavil celo v leto 2000, ko je bil za predsednika ZDA izvoljen George W. Bush, a sem jo zaradi potreb te naloge postavil v leto, ko je predsednik Bush izdal svojo prvo Strategijo nacionalne varnosti. Seveda je bilo to tudi leto, ko so se ZDA ravno soočile z najhujšim terorističnim napadom. Od točke A se začne trend zviševanja obeh kategorij, tako obrambnega proračuna kot tudi števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v tujini. Od leta 2002 do 2005 se je, kot prikazuje Graf 7, povečalo tudi število vojaških oporišč v tujini. Konec leta 2004 se trend gibanja zopet obrne navzdol, a je le leto 2005 premalo, da bi lahko statistično sklepal o nadaljnjem gibanju.

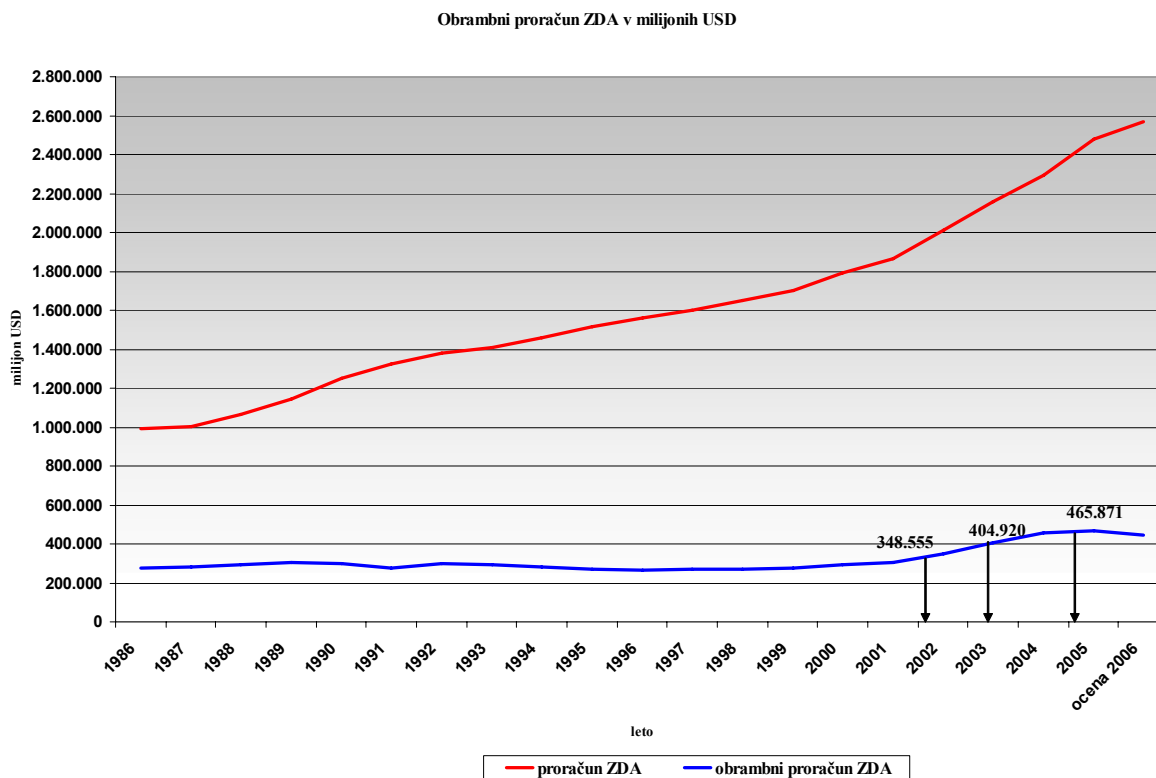
Graf 9

Gibanje št. pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA in njihovih obrambnih proračunov od leta 1986 do 2005

Zanimiv je tudi Graf 10, ki je narejen po Tabeli 3 in prikazuje gibanje višine ameriškega obrambnega proračuna v milijonih USD od leta 1986 do 2005. V letu 2002 je obrambni proračun ZDA začel rasti hitreje kot v predhodnih letih, ko se je gibal med 260 in 280 milijardami USD. Leta 2003 je prebil mejo 400 milijard USD. Leta 2005 se je ustalil pri 465,871 milijard USD. Glavni porabnik teh sredstev je vojna v Iraku, ki traja že od leta 2003.

Graf 10

Tako kot za Bushevo prvo SNV bi lahko na grafu označil tudi točke za ostale ameriške predsednike in njihove SNV. Vendar dejstvo je, da se od leta 1986 do 2005 ZDA niso vojaško angažirale več kot dvakrat oziroma v tolikšni meri, da bi učinki teh akcij bili izmerljivi na spremenljivkah, s katerimi operiram v nalogi. Zato v naslednjih odstavkih izpostavljam le poglobitve točke strategij nacionalne varnosti iz obdobja od 1986 do 2005, iz katerih je razvidna usmerjenost ameriške obrambno-varnostne politike in načini njihove implementacije.

Izbrane SNV, predstavljene v kronološko naraščajočem zaporedju, so:

A) *A national security strategy of the U.S.A.* iz leta 1988, ki jo je izdal Ronald Reagan.

Po sprejetju Goldwater-Nicholsovega zakona leta 1986 je bila prva SNV pripravljena v zelo kratkem času. Takratni predsednik Reagan je zato lahko v strategijo zapisal le trenutne strateške probleme in potrebe. Sestavljena je bila iz dveh delov – obravnave obrambne politike in zunanje politike. Dokument je po Sniderjevem (1995) mnenju baziral v glavnem na poudarjanju vojaških virov moči.

V SNV 1988 sta se zgodili dve spremembi – v strategijo so bili poleg vojaških elementov vključeni še ostali elementi državne oblasti, in sicer proračun in blagovna menjava. Ta sprememba se je v strategiji odrazila kot predstavitev posameznih specifičnih strategij za različne regije. Te podstrategije so vključevale tudi ekonomske vire moči. (Snider 1995)

B) *A national security strategy of the U.S.A.* iz leta 1990, ki jo je izdal George Bush.

Strategija iz leta 1990 je nastala v času velikih globalnih sprememb, katerim je bilo logično namenjeno tudi največ pozornosti. Predsednik Bush je v njej želel celostno obdelati spremembe v Sovjetski zvezi in v vzhodni Evropi. (Snider 1995)

Grafi, ki sem jih predstavil v tej nalogi, lepo prikazujejo spremembe po koncu hladne vojne, in sicer tako v gibanju števila ameriških pripadnikov oboroženih sil v tujini, njihovega obrambnega proračuna ter nenazadnje vojaških oporišč ZDA v tujini. Leta 1990 je prišlo do največjih sprememb v obrambnem proračunu ZDA, ki se je tega leta resno obrnil navzdol. Število pripadnikov njihovih oboroženih sil v tujini pa se je pričelo najbolj zmanjševati v Evropi.

C) *A national security strategy of the U.S.A. – new era* iz leta 1991, ki jo je izdal George Bush.

Še vedno zelo aktualno temo – konec hladne vojne – je, potem ko je Irak vdrl v Kuvajt, zasenčila vojna na Bližnjem vzhodu. Strategija se je torej posvetila predvsem gradnji velikih koalicij in vojaškim akcijam v regiji polni nafte. V ozadju so se gibale teme kot je sprememba odnosov med ZDA in Sovjetsko zvezo, pogodbe o strateškem in konvencionalnem orožju in razpad Varšavskega pakta. Bush je poglobil definicijo nacionalne varnosti, in sicer z uporabo vojaškega izrazoslovja. Regionalne konflikte je označil za glavni fokus delovanja ameriških oboroženih sil in predlagal, da se ustvarijo novi pogoji odvratanja

groženj varnosti z jedrskim orožjem. Bolj kot predhodne strategije, je Bush v tej predstavil idejo o ameriški ekonomski blaginji in jo vključil v definicijo nacionalne varnosti. Pravi programi in načini za izboljšanje in povečanje konkurenčnosti ameriškega gospodarstva pa niso bili predstavljeni (Snider 1995).

D) *A national security strategy of the U.S.A.* iz leta 1993, ki jo je izdal George Bush.

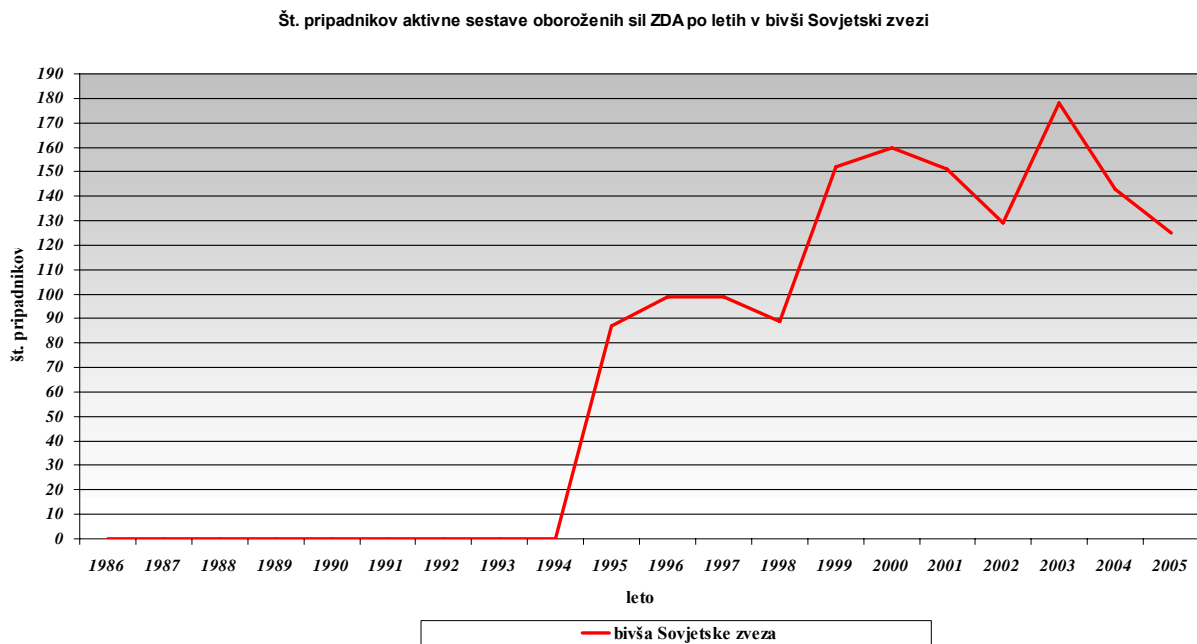
Leta 1993 je izšla zadnja Busheva SNV pred prihodom demokratskega predsednika Clintona. Bila je spisana pod vplivom volilne kampanje. Bush je opisal svoje in republikanske dosežke v preteklem obdobju ter Clintonu zapustil pogled v prihodnost. S tem se je končalo dvanajstletno obdobje republikanske vladavine. V velike strategije odvracanja so pričele vdirati ideje o kolektivnem delovanju v posameznih regijah ter o končnem cilju ZDA, da vzpostavijo in ohranijo vodilno vlogo pri širjenju demokratičnega miru. (Snider 1995)

E) *A national security strategy of engagement and enlargement* iz leta 1995, ki jo je izdal Bill Clinton.

To je bila prva Clintonova SNV in takoj je nakazala popolnoma drugačen pristop k zagotavljanju nacionalne varnosti kot ga je imel njegov predhodnik Bush starejši. Pojem varnosti je razširil – zagotavljati varnost je zanj pomenilo varovati državljane, ozemlje ZDA in celo ameriški življenjski stil. Clinton se je v svoji SNV ukvarjal le s tremi nacionalno-varnostnimi političnimi cilji – širiti blaginjo doma, povečevati varnost ZDA in širiti demokracijo. In demokratične vrednote so postale glavni in dostikrat edini argument v širjenju in doseganju ameriških interesov po svetu. (Snider 1995)

To je bilo obdobje, v katerem se je število oporišč ZDA v tujini ustalilo pri 718 (Base closure and realignment report 1995). Od leta 1995 dalje se število oporišč v tujini ni več drastično spreminjalo - v letu 2005 je oporišč v tujini 737 (Base structure report 2005). Da je Clinton stavil bolj na zunanjo politiko kot sredstvo doseganja nacionalno-varnostnih interesov ZDA v tujini, je razvidno iz Grafa 9 in Tabele 1 - leta 1995 se nadaljuje trend zmanjševanja tako obrambnega proračuna, števila pripadnikov oboroženih sil ZDA v tujini, kot tudi števila vojaških oporišč v tujini. Prične pa se obratno gibanje števila pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v državah nekdanje Sovjetske zveze, ki se začnejo počasi odpirati. To gibanje prikazuje Graf 11.

Graf 11

F) *A national security strategy for a new century* iz leta 1997, ki jo je izdal Bill Clinton.

Glavni cilj nacionalno-varnostne politike iz leta 1997 je ohranjati prisotnost v svetu. Zato je Clinton v tej SNV predlagal taktiko oblikovanja mednarodnega okolja, ki vključuje namero ZDA, da bodo v polni meri odgovorili na vse krize, ki bi izbruhnile v svetu ter se pripravili tudi na prihodnje potencialne krize. Globalna navzočnost ZDA naj bi pripomogla, da bi bil svet varnejši za vse. Te cilje so podprli tudi v skupnem štabu poveljnikov (JCS) s sprejetjem Nacionalne vojaške strategije (*National military strategy 1997*), ki med drugim napoveduje:

- ZDA bodo ostale globalno navzoče in s tem oblikovale mednarodno okolje in ustvarjale nove priložnosti, ki bodo zadostile nacionalnim interesom in globalni varnosti. Oborožene sile ZDA morajo biti pripravljene odgovoriti na vsakršno krizo, da bi zagotovile nacionalne interese. Da se pripravimo na negotovo prihodnost moramo začeti s pripravami na različne možne krize.
- Oborožene sile ZDA morajo delovati na vseh področjih – od humanitarnih dejavnosti do večjih vojaških operacij, pripravljene morajo biti na sočasno bojevanje v dveh velikih oboroženih spopadih.
- Obrambno ministrstvo mora zato pričeti z reformo oboroženih sil.

G) *A national security strategy of the U.S.A.* iz leta 2002, ki jo je izdal George W. Bush.

Busheva SNV iz leta 2002 je imela 4 glavne sklope oz. teme: koncept preventivne vojne (»preemptive military strike«); ohranjanje globalne vojaške moči; poudarjanje mednarodnega sodelovanja, ki ga spremlja odločitev, da ZDA ne bodo oklevale s samostojnim posredovanjem; cilj je širiti demokracijo in človekove pravice, še posebej v islamskem svetu. Cilj nacionalno-varnostne politike iz leta 2002 je tudi transformacija oz. reforma obrambnega ministrstva, znotraj katere igra pomembno vlogo struktura ameriških oporišč - ta se mora spreminjati, da bi lahko sledila nenehno spreminjajoči se SNV (Spencer, Gudgel 2005).

Na dvajsetih straneh (od skupno 31 strani) se ta SNV ukvarja le z vojaškimi, obveščevalnimi in strateškimi elementi, na ostalih enajstih straneh pa se dotakne tudi ostalih tem. V devetem delu je zapisano, da bodo ZDA pridobile oporišča v zahodni Evropi in severovzhodni Aziji, kot tudi pravice za tamkajšnjo dolgoročno namestitev svojih sil. Dalje piše, da ZDA ne bodo dovolile drugim državam, da jih v vojaški moči dohitijo, kaj šele prehitijo. Predlaga tudi način za uresničitev te ideje: razširitev trenutne strukture vojaških oporišč in pravic dostopa. Napove tudi finančno zelo obremenjujoče in težke odločitve, ki jih čakajo v prihodnosti v zvezi s povečevanjem sredstev v obrambne namene. Ohranjanje primata v vojaški moči pa bo z uporabo koncepta preventivne vojne lažje (Smith 2002). Kot navaja Smith (ibid.) ta koncept predvideva naslednje: tista država, ki ni zaveznica ZDA (torej je njena nasprotnica) in kljub opozorilu razvija tehnologije, ki so lahko potencialno uporabne v vojaške namene, bo tarča preventivnega napada s strani ZDA. O obrambnem proračunu je bilo govora v prejšnjem podpoglavju, kjer sem ugotovil, da se je od leta 2002 trend gibanja obrambnega proračuna ZDA obrnil navzgor ter prebil celo mejo 400 milijard USD.

Ko je predsedniški stolček zasedel Bush mlajši, je Kongres potrdil naslednji krog transformacije vojaških oporišč (BRAC), in hkrati zadržal izvajanje tega sklepa do leta 2005. Busheva administracija je predvidela, da bi v tem krogu z zapiranjem in prerazporeditvijo oporišč prihranili okoli 3 milijarde USD. Vendar upoštevajoč predlog za zapiranje oporišč, ta naslednji krog transformacije ne bi bil pomemben za temo te diplomatske naloge, saj naj bi se večina zapiranj zgodila v kontinentalnem delu ZDA (BRAC 2005). Za primerjavo: predsednik Reagan je leta 1988 začel s procesom BRAC. BRAC-i za leta 1988, 1991 in 1993 so tako v proračunskem letu 1996, ko se je proces zaključil, privarčevali obrambnemu ministrstvu 3,1 milijarde USD - stroški zapiranja so bili 13,1 milijard, privarčevani znesek za vse tri BRAC kroge pa 16,2 milijard USD (Spring 1995). Privarčevan znesek je podoben pričakovanemu za

leto 2005 (vrednost USD je sicer od 1996 do 2005 zrasla). In ker se je od leta 1987 do 1994, na katerega so se nanašali predhodni BRAC-i, skupno število oporišč ZDA zmanjšalo le za 15 % (Base closure and realignment report 1995), enostavni izračun pokaže, da bi v letu 2006 ZDA tako ostalo skupno še 2.869 oporišč (Base structure report 2005). Vendar kot že rečeno, naj bi se večina zaprtji in prestrukturiranj odvila v kontinentalnem delu ZDA in ne v tujini.

Torej, če povzamem vizijo transformacije ameriških oboroženih sil:

Ohranjanje in razvoj vojaških oporišč v tujini je dolgoročni interes ZDA, saj s tem izražajo svojo globalno navzočnost. Nova oporišča bodo postala dom rotacijskim silam, in ne več tudi njihovim družinam. Vojaki naj bi se menjavali na 1 leto in ne več na 4 ali več let, kot je bila praksa do sedaj. Tudi število vojakov v oporiščih se bo zmanjšalo na velikost ene brigade. Vsa vojaška oprema pa naj bi ostala tam, kjer je. (Spencer 2004)

Zaključek

Na število oporišč v tujini nedvomno vplivajo aktualne strateške potrebe ZDA, vendar v manjši meri. V večji meri na to vpliva dolgotrajen proces transformacije ameriških oboroženih sil, ki se je pričel s koncem hladne vojne, ter v novem tisočletju pridobil nove strateške in varnostne usmeritve. Gre za največjo reformo njihovih obrambnih sil po drugi svetovni vojni, njen namen pa je zagotoviti vojaško strukturo, primerno vrsti in količini groženj varnosti ZDA. Te niso več neposredne kot za časa hladne vojne, ampak asimetrične in nepredvidljive. K reformi so tako pripomogli naslednji dejavniki oziroma realna dejstva: konec hladne vojne (do leta 1995 so prvi trije krogi BRAC uspešno zmanjšali število oporišč v tujini za 57 %), nove grožnje varnosti, terorizem in nove tehnologije, ki omogočajo hitrejšo odzivnost, večje zmogljivosti in manj človeškega faktorja v vojaških operacijah. Vse naštetu pa je seveda vedno odvisno od količine namenjenega denarja oziroma obrambnega proračuna ZDA. Kot sem skozi nalogo ugotovil, ima obrambni proračun od leta 2002 trend zviševanja, kar pa se bolj izraža v povečanju števila pripadnikov ameriške aktivne sestave oboroženih sil v tujini kot pa v številu njihovih vojaških oporišč v tujini, ki se že od konca druge svetovne vojne giblje okoli številke 700.

Koliko in kako so ti podatki povezani z napisanim v raznih strategijah nacionalne varnosti, in v kolikšni meri le-te vplivajo na njih, ni težko ugotoviti. Iz vseh prebranih SNV je razvidna varnostna in obrambna politika ZDA za določeno obdobje. V njih pa je izražena tendenca po spremembah v strukturi vojaških oporišč ZDA po svetu. Ker pa je proces zapiranja in prestrukturiranja oporišč dolgotrajen in finančno obremenjujoč proces, njegovi rezultati ne morejo biti vidni v času ene SNV. Torej, SNV v tem procesu služijo kot volan, ki v določenem obdobju različno, glede na varnostne potrebe, krmilijo proces transformacije. Iz tega sledi, da je širjenje vojaških oporišč po svetu posledica implementacije SNV (in podrejenih strategij), čeprav se ne da natančno ugotoviti v katerem obdobju, v kolikšni meri in kje so se cilji neke SNV dejansko realizirali. Edino, kar lahko natančno preverimo, je gibanje števila pripadnikov oboroženih sil v tujini in gibanje višine obrambnega proračuna. Ta dva dejavnika sta »prestavljiva« na kratek rok, medtem ko je rigidna struktura vojaških oporišč v tujini podvržena dolgotrajnim procesom zapiranja in prestrukturiranja. Vendar sem na podlagi analize uradnih podatkov ameriškega obrambnega ministrstva ugotovil, da vojaška oporišča ZDA niso razporejena po svetu za stalno, ampak se njihovo število in lokacija spreminja v skladu z varnostnimi potrebami ZDA, ki so izražene v strategijah

nacionalne varnosti, in ki vedno podajajo načine in vire za doseganje ciljev nacionalno-varnostne politike države v določenem obdobju. Tudi če bi vojaško oporišče ne bilo finančno breme, bi ministrstvo z njim lahko imelo določene zaplete. Za samo postavitev oporišča je namreč potrebno najprej skleniti dogovor o namestitvi sil, na pogajanjih je treba z državo gostiteljico določiti pravice in dolžnosti obeh strani, ter nenazadnje zgraditi oporišče, ga opremiti in vanj preseliti vojake, njihove družinske člane (če je to predvideno), civilne delavce, ter vso potrebno vojaško opremo. Ob zaprtju oporišča se celoten proces ponovi, potrebno pa je še dodatno poskrbeti za okoljevarstvene predpise in se z lokalnimi oblastmi dogovoriti o reševanju raznih problemov, ki nastanejo ob zapustitvi oporišča (zagotoviti je potrebno, da se zaradi zaprtja oporišča čim bolj ohrani ekonomsko blaginjo lokalnega prebivalstva). Poleg naštetega pa na proces zapiranja in prestrukturiranja oporišč znatno vpliva tudi notranja ameriška politika, ki vse skupaj še dodatno zavleče.

Spremljanje statističnih podatkov o številu vojaških oporišč (Base structure report, Base closure and realignment report) privede do sklepa, da v obdobju od leta 2003 skupno število oporišč ZDA upada, pred tem obdobjem pa tega ni bilo moč trditi. Število oporišč v tujini pa se od konca druge svetovne vojne ne zmanjšuje, v obdobjih daljših oboroženih spopadov, v katere so vključene ZDA, pa se v času spopadov njihovo število poveča. Po letu 2000 se je število oporišč v tujini povečalo zaradi vojaških operacij v Afganistanu in Iraku - leta 2004 je doseglo višek pri 860-ih oporiščih v tujini, leta 2005 pa jih je bilo 737. Leta 2003, ko se je začela operacija v Iraku, se je začelo resno zmanjševati skupno število oporišč ZDA (s 6.702 leta 2003 je v letu 2004 njihovo število padlo na 4.702, leta 2005 pa na 3.376). Ker pa se v teh letih število oporišč v tujini, kot že rečeno, ni drastično zmanjšalo, je na to število v največji meri vplivala sprememba v številu oporišč v kontinentalnem delu ZDA.

Strategija nacionalne varnosti, v kateri se opredelijo interesi in načini doseganja le-teh v določenem obdobju, nakaže katere regije, morda celo države, bodo v prihodnje bolj zanimive, in zakaj ostale niso (več). Transformacija strukture oporišč je dolgotrajen in celosten proces, ki se dogaja kot del reforme oboroženih sil ZDA. Res je, da obstajajo določena oporišča, predvsem tipa specialnih operacij v tujini, ki niso stalna, ampak imajo jasno določeno nalogo in omejen čas svojega delovanja. Takšna oporišča so lahko neposredno izzvana s strani SNV, saj je njihova transformacija lahko zelo hitra. Ostala oporišča pa so, kot rečeno, podvržena zapletenim in dolgotrajnim procesom. Vendar se na nek srednji rok (kolikor dolgo pač traja določen krog BRAC), število oporišč v tujini in njihova lokacija spreminja v skladu z idejami, izraženimi v raznih SNV oz. z varnostnimi potrebami ZDA.

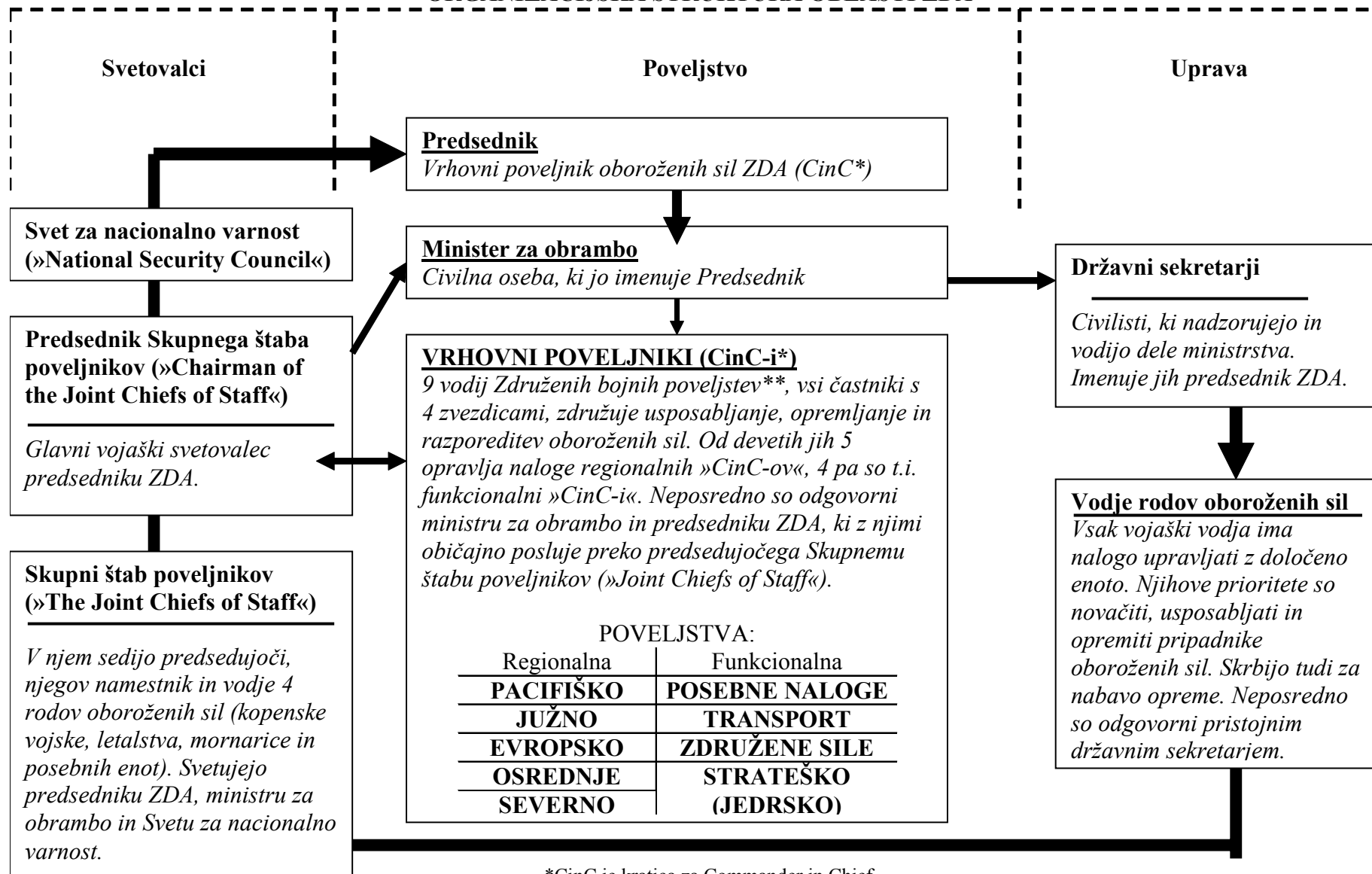
Po 11. septembru 2001 so oporišča postala izhodišča za boj proti terorizmu in malopridnim državam. V južni Ameriki pa se ZDA že dolgo borijo s trgovci in proizvajalci prepovedanih drog. V času hladne vojne so iz oporišč izvajali tudi specialne vojaške akcije z namenom strmoglavljenja določenih komunističnih vlad v državah latinske Amerike. V letu 2005 je za vse vojaške operacije ZDA v tujini skrbelo 302.179 pripadnikov aktivne sestave ameriških oboroženih sil. Razporejeni so bili v 737-ih vojaških oporiščih v tujini, ki se razprostirajo preko cele zemeljske oble (Base structure report 2005).

Glavno sporočilo te naloge bi lahko našli v potrditvi besed Karla von Clausewitza, ki sem jih zapisal na koncu drugega poglavja, in sicer, da je v strategiji vse preprosto predstavljeno in izraženo, vendar to ne pomeni, da je vse to tudi enostavno uresničiti v realnosti. Kar se tiče števila vojaških oporišč ZDA v tujini, in neuspeha pri zmanjševanju letih, pa je treba dodati, da pri tem ne gre za nezmožnost in neučinkovitost ZDA. Oporišča v tujini so v vsakem pogledu izrednega pomena za ZDA (strateško, gospodarsko, politično), in enostavno ni smotno, da bi jih zapirali. Zato jih zgolj prestrukturirajo ali selijo v države, s katerimi imajo že sklenjene dogovore o namestitvi sil. Drugače pa je z oporišči v ZDA, obrambnim proračunom in številom pripadnikov oboroženih sil, ki pa stalno varirajo v skladu s politiko nacionalne varnosti ZDA.

Priloga:

1. Organizacijska struktura oblasti
2. Primer povzetka oporišč po velikosti in lokaciji za leto 2004
3. Shema razporeditve ameriških vojaških oporišč po svetu za leto 2002
4. Tabela 2 – Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA po regijah v obdobju od 1986 do 2005
5. Tabela 3 – Obrambni proračun ZDA
6. Tabela 4 – Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v tujini in obrambni proračun v obdobju od 1986 do 2005

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA OBLASTI ZDA**

*CinC je kratica za Commander in Chief.

**Prirejeno po Priest 2004.

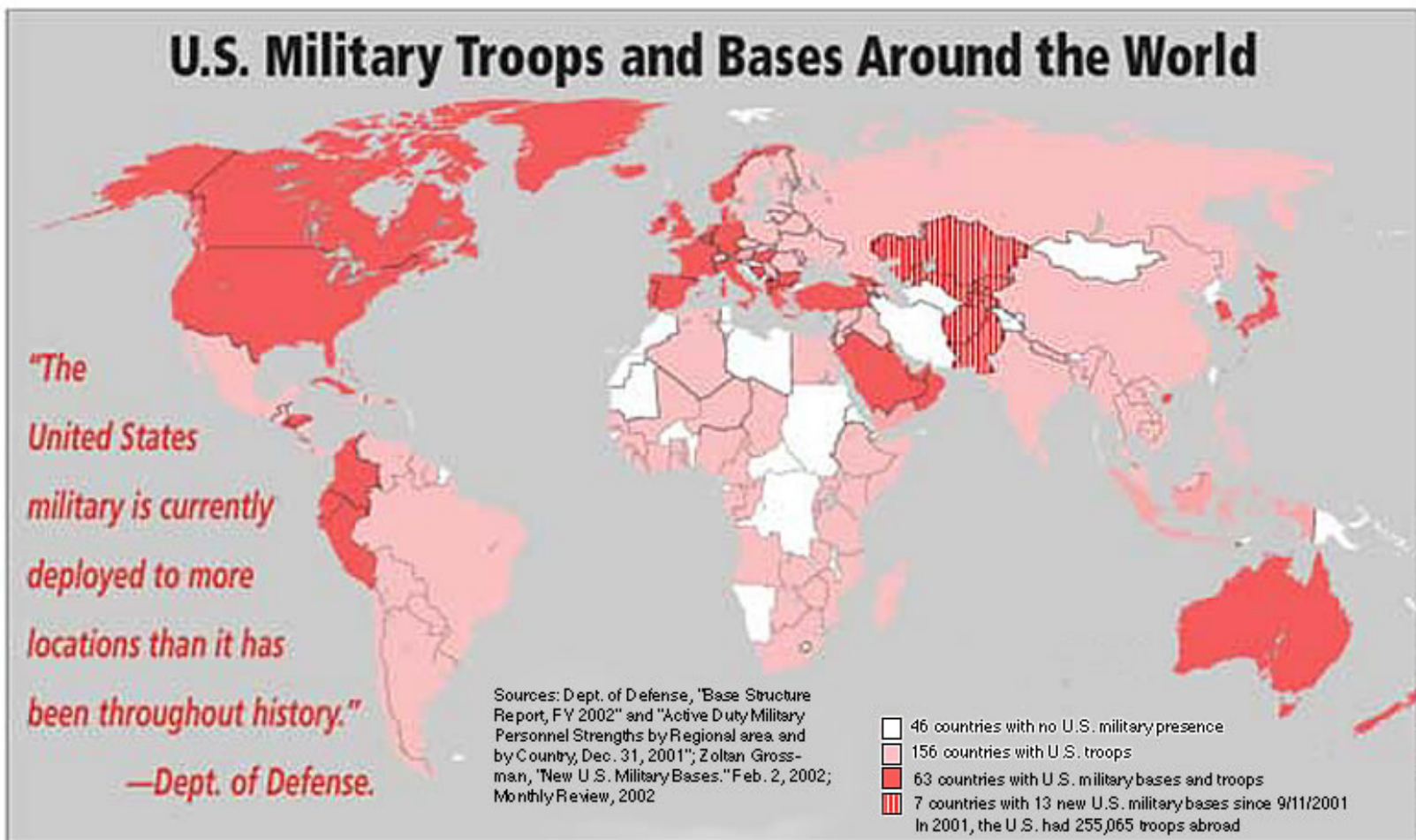
POVZETEK OPORIŠČ PO VELIKOSTI IN LOKACIJI ZA LETO 2004¹

Lokacija	Število velikih oporišč	Število srednje velikih oporišč	Število majhnih oporišč	Skupaj
ZDA	93	99	3.535	3.727
Ozemlja ZDA ²	2	3	110	115
Tujina	15	19	826	860
Skupaj	110	121	4.471	4.702

Lokacija	Vojaški rod	Št. velikih oporišč	Št. srednje velikih oporišč	Št. majhnih oporišč	Skupaj
ZDA	Kopenska vojska	41	31	1.226	1.298
	Mornarica	14	31	947	992
	Zračne sile	31	29	1.229	1.289
	Marinci	6	8	133	147
	WHS ³	1	0	0	1
	Skupaj	93	99	3.535	3.727
Ozemlja ZDA	Kopenska vojska	0	0	20	20
	Mornarica	1	2	71	74
	Zračne sile	1	1	18	20
	Marinci	0	0	1	1
	Skupaj	2	3	110	115
Tujina	Kopenska vojska	1	8	364	373
	Mornarica	5	2	188	195
	Zračne sile	7	7	255	269
	Marinci	2	2	19	23
	Skupaj	15	19	826	860
Vse skupaj		110	121	4.471	4.702

Opombe:

Veliko oporišče = vrednost višja ali enaka 1.553 milijarde USD*Srednje veliko oporišče* = vrednost manjša ali enaka 1.553 milijarde USD in višja ali enaka 828 milijonom USD*Majhno oporišče* = vrednost manjša od 828 milijonov USD¹ Base structure report 2004: 11² Ozemlja, ki spadajo pod suverenost ZDA so Portoriko, Deviški otoki, Ameriška Samoa, Guam. (Zayas Alfred-Maurice de, United States: dependent territories in Bernhardt (ed.), Encyclopedia of public international law [Instalment 3 (1981) p. 388])³ WHS - Washington Headquarters Service

Prevod legende:

- Bela barva: 46 držav brez prisotnosti oboroženih sil ZDA
- Roza barva: 156 držav z nameščenimi pripadniki oboroženih sil ZDA
- Rdeča barva: 63 držav z vojaškimi oporišči ZDA in njihovimi pripadniki oboroženih sil
- Črtasto rdeča barva: 7 držav s 13 novimi vojaškimi oporišči ZDA (od 11. septembra 2001) – leta 2001 so ZDA imele 255.065 svojih vojakov v tujini.

Priloga 4 – Tabela 2: Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA po regijah v obdobju od 1986 do 2005

*	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ozemlje ZDA in posebne lokacije skupno	1.643.784	1.650.515	1.597.625	1.620.356	1.436.722	1.538.687	1.463.112	1.397.083	1.323.896	1.280.160	1.231.301	1.211.304	1.146.959	1.132.940	1.126.521	1.130.328	1.181.150	1.181.613	1.139.034	1.098.397
Evropa skupno	357.810	354.588	356.454	341.485	309.827	284.939	205.052	166.249	137.575	118.162	115.255	112.464	116.444	116.208	117.411	118.105	112.548	117.910	114.860	101.622
države bivše Sovjetske zveze skupno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	87	99	99	89	152	160	151	129	178	143	125
vzhodna Azija in Pacifik skupno	128.623	129.231	140.967	134.912	119.118	104.781	97.609	99.022	98.269	89.306	95.191	91.295	95.680	98.106	101.447	91.670	96.385	99.862	89.846	78.854
Afrika, Bližnji vzhod in južna Azija skupno	16.015	20.361	17.373	11.829	73.121	35.335	21.243	11.486	8.322	8.814	13.879	12.390	27.869	29.758	29.384	26.878	4.820	7.298	4.274	6.349
podсахarska Afrika skupno	0	0	0	0	338	296	547	6.868	4.752	3.425	2.986	241	515	301	224	279	263	797	682	939
zahodna polobla skupno	22.457	19.262	24.496	21.462	20.161	19.456	18.113	17.758	36.288	17.132	11.716	8.494	10.786	7.059	5.416	14.015	1.913	1.700	1.825	2.034
Antarktika skupno	94	105	141	57	81	61	61	58	44	24	19	22	0	0	0	0	0	0	0	0
nerazdeljeno skupno	329	155	157	128	86.776	2.704	1.381	6.509	1.279	1.114	1.276	2.253	8.488	1.179	3.775	3.690	14.426	25.019	76.172	101.074
TUJINA SKUPNO	525.328	523.702	540.588	509.873	609.422	447.572	344.065	308.020	286.594	238.064	240.421	227.258	259.871	252.763	257.817	254.788	230.484	252.764	287.802	290.997
na kopnem	453.688	455.954	458.446	452.916	533.462	396.014	296.536	263.194	251.122	208.836	213.467	207.978	218.957	207.156	212.858	211.947	208.479	226.570	267.596	268.214
na morju	71.640	67.748	82.142	56.957	75.960	51.558	47.529	44.826	35.472	29.228	26.954	19.280	40.914	45.607	44.959	42.841	22.005	26.194	20.206	22.783
v državah člnicah Nata	324.730	323.432	322.905	319.954	291.148	264.903	187.378	149.049	128.296	109.539	84.842	95.814	102.860	98.955	101.851	104.078	101.252	109.390	109.301	97.285
na Japonskem in v Koreji	91.237	94.457	95.181	94.322	87.937	84.628	81.689	80.961	82.194	75.150	79.501	96.826	100.610	102.688	105.630	95.678	100.207	103.782	93.974	82.652
SVET SKUPNO	2.169.112	2.174.217	2.138.213	2.130.229	2.046.144	1.986.259	1.807.177	1.705.103	1.610.490	1.518.224	1.471.722	1.438.562	1.406.830	1.385.703	1.384.338	1.385.116	1.411.634	1.434.377	1.426.836	1.389.394
na kopnem	1.928.719	1.928.195	1.890.503	1.884.237	1.794.348	1.742.971	1.588.917	1.505.454	1.430.535	1.350.809	1.317.058	1.293.807	1.267.266	1.240.571	1.237.417	1.244.074	1.261.862	1.286.643	1.291.300	1.262.385
na morju	240.393	246.022	247.710	245.992	251.796	243.288	218.260	199.649	179.955	167.415	154.664	144.755	139.564	145.132	146.921	141.042	149.772	147.734	135.536	127.009
OIF**	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	183.002	170.647	192.600
OEF***	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.500

*število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA

**Operacija Iraqi Freedom v Iraku

*** Operacija Enduring Freedom v Afganistanu

Vir: Military Personnel Historical Reports <http://www.dior.whs.mil/mmjd/military/history/309hist.htm> (9. 1. 2006)Directorate for information operations and reports. <http://www.dior.whs.mil/mmjd/mmjdhome.htm> (9. 1. 2006)Military Personnel Statistics. <http://www.dior.whs.mil/mmjd/military/mltop.htm> (9. 1. 2006)

Priloga 5 – Tabela 3: Obrambni proračuni ZDA od 1986 do 2005

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	ocena 2006
	<i>v milijonih USD</i>																				
proračun ZDA	990.441	1.004.083	1.064.481	1.143.813	1.253.116	1.324.310	1.381.614	1.409.487	1.461.855	1.515.821	1.560.535	1.601.227	1.652.598	1.701.913	1.789.067	1.863.033	2.010.972	2.159.917	2.292.215	2.479.404	2.567.617
obrambni proračun ZDA	273.375	281.999	290.361	303.559	299.331	273.292	298.350	291.086	281.642	272.066	265.753	270.505	268.456	274.873	294.495	304.882	348.555	404.920	455.908	465.871	447.398
	<i>kot % BDP</i>																				
proračun ZDA	22,4	21,6	21,3	21,2	21,8	22,3	22,1	21,4	21	20,7	20,3	19,6	19,2	18,7	18,4	18,5	19,4	19,9	19,8	20,3	19,9
obrambni proračun ZDA	6,2	6,1	5,8	5,6	5,2	4,6	4,8	4,4	4	3,7	3,5	3,3	3,1	3	3	3	3,4	3,7	3,9	3,8	3,5
	<i>kot % proračuna ZDA</i>																				
proračun ZDA	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
obrambni proračun ZDA	27,6	28,1	27,3	26,5	23,9	20,6	21,6	20,7	19,3	17,9	17	16,9	16,2	16,2	16,5	16,4	17,3	18,7	19,9	18,8	17,4

Vir: Budget of the United States Government. Historical tables fiscal year 2006. <http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy06/hist.html> 18. 1. 2006

Priloga 6 – Tabela 4: Število pripadnikov aktivne sestave oboroženih sil ZDA v tujini in obrambni proračun v obdobju od 1986 do 2005

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
št. pripadnikov oboroženih sil ZDA v tujini skupno	525.328	523.702	540.588	509.873	609.422	447.572	344.065	308.020	286.594	238.064	240.421	227.258	259.871	252.763	257.817	254.788	230.484	252.764	287.802	290.997
obrambni proračun ZDA v % BDP	6,2	6,1	5,8	5,6	5,2	4,6	4,8	4,4	4	3,7	3,5	3,3	3,1	3	3	3	3,4	3,7	3,9	3,8
obrambni proračun ZDA v % skupnega proračuna ZDA	27,6	28,1	27,3	26,5	23,9	20,6	21,6	20,7	19,3	17,9	17	16,9	16,2	16,2	16,5	16,4	17,3	18,7	19,9	18,8

Vir:

Budget of the United States Government. Historical tables fiscal year 2006. <http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy06/hist.html> (18. 1. 2006)

Military Personnel Historical Reports <http://www.dior.whs.mil/mmids/military/history/309hist.htm> (9. 1. 2006)

Directorate for information operations and reports. <http://www.dior.whs.mil/mmids/mmidshome.htm> (9. 1. 2006)

Military Personnel Statistics. <http://www.dior.whs.mil/mmids/military/miltop.htm> (9. 1. 2006)

Seznam virov

- About U.S. Central Command (n. d.) <http://www.centcom.mil/aboutus/centcom.htm>
18. 11. 2005
- A national security strategy for a new century (1997)
<http://clinton2.nara.gov/WH/EOP/NSC/Strategy/> 18. 11. 2005
- A national security strategy of engagement and enlargement (1995)
<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss-95.pdf> 18. 11. 2005
- A national security strategy of the U.S.A. – new era (1991)
<http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm> 18.11. 2005
- A national security strategy of the U.S.A. (2002)
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> 18.11. 2005
- ANZUS (n. d.) Australia, New Zealand and United States Treaty
<http://www.australianpolitics.com/foreign/anzus/> 18. 11. 2005
- Base closure and realignment report (1995) Department of defense.
<http://www.defenselink.mil/brac/docs/1995dod.pdf> 2. 10. 2005
- Base realignment and closure 2005 (n. d.) Frequently Asked Questions.
<http://www.defenselink.mil/brac/faqs001.html> 3. 10. 2005
- Base structure report. Fiscal year 1999 baseline. Department of defense.
<http://www.defenselink.mil/pubs/basestructure1999.pdf> 2. 10. 2005
- Base structure report. Fiscal year 2001 baseline. Department of defense.
http://www.acq.osd.mil/ie/irm/irm_library/Base%20Structure%20Report%20FY%202001%20Baseline.pdf 2. 10. 2005

- Base structure report. Fiscal year 2002 baseline. Department of defense.
http://www.acq.osd.mil/ie/irm/irm_library/Base%20Structure%20Report%20FY%202002%20Baseline.pdf 2. 10. 2005
- Base structure report. Fiscal year 2003 baseline. Department of defense.
http://www.acq.osd.mil/ie/irm/irm_library/Base%20Structure%20Report%20FY%202003%20Baseline.pdf 2. 10. 2005
- Base structure report. Fiscal year 2004 baseline. Department of defense.
http://www.defenselink.mil/pubs/20040910_2004BaseStructureReport.pdf 2. 10. 2005
- Base structure report. Fiscal year 2005 baseline. Department of defence.
http://www.defenselink.mil/pubs/20050527_2005BSR.pdf 2.10. 2005
- Bowett W. Derek, Military forces abroad, in Bernhardt (ed.), Encyclopedia of public international law [Instalment 3 (1982) p. 266]
- BRAC (2005) Base realignment and closure.
<http://www.globalsecurity.org/military/facility/brac.htm> 4.10. 2005
- BRAC history (2001)
http://www.taxpayer.net/nationalsecurity/learnmore/BRAC/PDF/BRAC%20Report_lowres.pdf
4.10.2005
- Budget of the United States Government. Histoorical tables fiscal year 2006.
<http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy06/hist.html> 18.1.2006
- Degan, Vladimir Đuro: Međunarodno pravo. Pravni fakultet u Rijeci. Reka, 2000.
- Directorate for information operations and reports.
<http://www.dior.whs.mil/mmids/mmids/home.htm> 9.1.2006

- Duskin, Eric (2002) Thousands of U.S. troops are headed to Central Asia, and they're not leaving anytime soon. <http://www.africa2000.com/WAR/war137.html> 20.9. 2005
- Gilmore, Gerry J. (2003) U.S. global posture realignment process will take time. American forces press service. http://www.dod.gov/news/Dec2003/n12032003_2002112038.html 20.9. 2005
- Grizold, Anton in Ferfila, Bogomil (2000) Varnostne politike velesil. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
- Guantanamo Bay (2005) http://en.wikipedia.org/wiki/Guantanamo_Bay 25. 12. 2005
- History Q&A (2002) <http://hnn.us/articles/1085.html> 25.12. 2005
- Johnson, Chalmers (2004) The Arithmetic of America's Military Bases Abroad: What Does It All Add Up to? <http://hnn.us/articles/3097.html> 12.10. 2005
- Kavar, Janez: Premeščanje ameriških sil v Evropi – tudi na slovensko ozemlje? *Revija Obramba*, let. 35, št. 6 (junij 2003), str. 16-17.
- Kugler, Richard L. (2002) A distinctly American internationalism for a globalized world. Center for technology and national security policy. National defense university. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1202/ijpe/pj7-4kugler.htm> 12.10. 2005
- Lieber Keir A., Lieber Robert J. (2002) The Bush national security strategy. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1202/ijpe/pj7-4lieber.htm> 22.11. 2005
- Military Personnel Historical Reports. <http://www.dior.whs.mil/mmids/military/history/309hist.htm> 9.1.2006
- Military Personnel Statistics. <http://www.dior.whs.mil/mmids/military/miltop.htm> 9.1.2006

- Modern history sourcebook: The platt Amendment, 1901 (1998)
<http://www.fordham.edu/halsall/mod/1901platt.html> 25. 12. 2005
- Moxham, Ben (2003) The U.S. Military – bringing hope to every corner of the world.
<http://www.globalpolicy.org/empire/intervention/2003/1119bringing.htm>. 22.11. 2005
- Moving on (2004) The Economist.
http://www.economist.com/background/displaystory.cfm?story_id=3107092 12.11. 2005
- National military strategy (1997) Shape, Respond, Prepare Now -- A Military Strategy for a New Era <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nms/index.htm#contents> 12.11. 2005
- OBC (2005) Commission on review of overseas military facility structure
<http://www.fas.org/irp/agency/dod/obc.pdf> 20.10. 2005
- PACOM Facts (n. d.) Headquarters, U.S. Pacific Command. Public Affairs Office.
<http://www.pacom.mil/about/pacom.shtml> 20.10. 2005
- Pease, Kelly (2000) International organizations: perspectives on governance in the 21st Century. Upper Saddle River (N. J.), Prentice Hall.
- Prebilič, Vladimir: Zavezniške vojaške baze v Republiki Sloveniji. Teorija in praksa. Let. 39, št. 3 (maj/junij 2002), str. 442-453.
<http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20023Prebilic.PDF> 20.10. 2005
- Priest, Dana (2004) The mission: Waging war and keeping peace with America's military. New York London.
- Profile of the U.S Army – a reference handbook 2001. Institute of land warfare. Association of the United States Army. Virginia.

- Rumpf Helmut, Military bases on foreign territory, in Bernhardt (ed.), Encyclopedia of public international law [Instalment 3 (1982) p. 260]
- Sarkesian, Sam C. et al. (2002) U.S. national security: policymakers, processes, and politics. 3. izdaja. Colorado, London: Lynne Rienner Publishers.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (1998) Elektronska izdaja.
- SOFA - Status-of-forces agreement (2004) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm> 2004 12.11. 2005
- Smith, Dan (2002) The national security strategy of the United States 2002.
http://fcnl.org/issues/mil/sup/national_security-strategy.htm 12.11. 2005
- Snider, Don M. (1995) The National security strategy: Documenting strategic vision.
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB332.pdf> 12.11. 2005
- Spencer, Jack (2004) Before the overseas basing commission.
<http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/tst090104a.cfm> 20.10. 2005
- Spencer, Jack in Gudgel, Kathy (2005) Making the 2005 BRAC a success.
<http://www.heritage.org/Research/NationalSecurity/wm703.cfm> 20.10. 2005
- Spring, Baker (1995) More military bases need to be closed.
<http://www.heritage.orgResearch/NationalSecurity/BG1042.cfm> 20.10. 2005
- The next American empire (2004) The Economist.
http://www.economist.com/background/displaystory.cfm?story_id=2517421
12.11.2005

- Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies. (2005) The Avalon Project at Yale school.
<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/intdip/usmulti/usmu016.htm> 15. 5. 2005
- U.S. Central Command (USCENTCOM) (2005)
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/centcom.htm> 5. 12. 2005
- U.S. European Command (2005) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/eucom.htm> 5. 12. 2005
- U.S. European Command Facilities (2005) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/facility/eucom.htm> 5. 12. 2005
- U.S Military bases and empire <http://www.monthlyreview.org/0302editr.htm> 18. 1. 2006
- U.S. Military facilities (2005) <http://www.globalsecurity.org/military/facility/intro.htm> 5. 12. 2005
- U.S. Military Troops and Bases Around the World (n. d.) United for peace and justice.
http://www.unitedforpeace.org/downloads/military_map.pdf 5. 12. 2005
- U.S. Northern Command (2005) Global Security
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/northcom.htm> 5. 12. 2005
- U.S. overseas/foreign bases by region, 1949-1988.
<http://www.monthlyreview.org/0302TBL1.pdf> 15. 1. 2006
- U.S. Pacific Command (2004) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/pacom.htm> 5. 12. 2005

- U.S. Pacific Command Facilities (2003) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/facility/pacom.htm> 5. 12. 2005
- U.S. Southern Command (2003) Global Security.
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/southcom.htm> 5. 12. 2005
- U.S. Southern Command (2005) Global Security
<http://www.globalsecurity.org/military/facility/southcom.htm> 5. 12. 2005
- Zayas Alfred-Maurice de, United States: dependent territories in Bernhardt (ed.),
Encyclopedia of public international law [Instalment 3 (1981) p. 388]